

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

**НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО
ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА**

ВИПУСК 4

2020

Том 2

Збірник наукових праць

Київ – 2020

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Збірник наукових праць

Випуск 4, 2020

Виходить 6 разів на рік

Збірник засновано у вересні 2015 року.

Засновник: Науково-дослідний інститут публічного права.

Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ № 21525-11425 Р від 08.09.2015.

Ухвалено до друку та поширення через мережу Internet вченою радою

Науково-дослідного інституту публічного права

(протокол № 6 від 12.05.2020 р.)

Збірник наукових праць «Науковий вісник публічного та приватного права» включено до переліку наукових фахових видань, у яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін на підставі Наказу МОН України № 409 17.03.2020 р. (Додаток 1)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Галуцько В. В. – доктор юридичних наук, професор (головний редактор); **Дрозд О. Ю.** – доктор юридичних наук, доцент (науковий редактор); **Віхляєв М. Ю.** – доктор юридичних наук, доцент; **Журавльов Д. В.** – доктор юридичних наук, професор; **Короєд С. О.** – доктор юридичних наук, доцент; **Курило В. І.** – доктор юридичних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України та Міжнародної кадрової академії, заслужений юрист України, Лауреат Премії Ярослава Мудрого, відмінник освіти України; **Мануїлова К. В.** – кандидат юридичних наук, доцент; **Севрук В. Г.** – кандидат юридичних наук; **Влад Вернигора** – L.L.M., BA (Hons), MA, DSocSc (Таллін, Естонія).

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію автора.

За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

Науковий вісник публічного та приватного права: Збірник наукових праць. Випуск 4. Т.2. К. : Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. 56 с.

У збірнику висвітлюються актуальні питання теорії та історії публічного адміністрування, адміністративного, конституційного, цивільного, трудового, екологічного, кримінального і кримінально-процесуального права.

Видання розраховане на науковців, викладачів, аспірантів і студентів, усіх, хто цікавиться проблемами публічного та приватного права.

Адреса редакції:

Науково-дослідний інститут публічного права

03118, м. Київ, вул. Козацька, 116, к. 206, тел. (044) 228-10-31

www.nvppp.in.ua

ISSN 2618-1258 (Print)

ISSN 2618-1266 (Online)

© Науково-дослідний інститут публічного права, 2020

ЗМІСТ

Галуцько В. В. ЕКОНОМІЧНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В ПАРАДИГМІ ПРАВОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ З РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ.....	5
Яра О. С. ВИДАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	13
Некрасова Н. І. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ОБІГУ МЕДТЕХНІКИ ТА ТОВАРІВ МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	21
Невінгловська Ю. М. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ В УКРАЇНІ.....	28
Кудін А. А. РОЛЬ АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї У РОЗВИТКУ ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУ	35
Зубов О. О. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДДІВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	46
Шпак Ю. С. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ОХОРОНУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ.....	52
Щавинська Ю. М. АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ В УКРАЇНІ	61
Марчук В. В. НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ, ЯКІ ВЕДУТЬ БОРОТЬБУ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УКРАЇНІ.....	72

Одуха М. В. СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ	82
Андрейчук А. В. ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДМІНІСТРАТИВНО- ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ ТА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	91
Балан Б. М. КЛАСИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ	102
Полковніков В. Г. СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СЛІДЧОГО В УКРАЇНІ.....	112
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	118

УДК 342.951:351

Галуцько В. В.

**ЕКОНОМІЧНА ФУНКЦІЯ ДЕРЖАВИ В ПАРАДИГМІ ПРАВОВОЇ
ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВИ З РИНКОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ****THE ECONOMIC FUNCTION OF THE STATE IN THE PARADIGM OF A
LEGAL DEMOCRATIC STATE WITH A MARKET ECONOMY**

У статті розкрито зміст економічної функції в парадигмі правової демократичної держави з ринковою економікою. Доведено, що це основний напрямок діяльності держави, що виражає її сутність і соціальне призначення як зовнішню форму виробництва, збуту, розподілу та споживання товарів і послуг з метою усунення недоліків ринкової ліберальної економіки, зокрема щодо забезпечення вчасності та повноти сплати податків, злагодження наслідків економічних криз, соціальних зобов'язань держави, оборони Вітчизни та іншого публічного інтересу. Доведено, що економічна функція держави поділяється на певні складові щодо збору та адміністрування податків інших публічних платежів, злагодження недоліків циклічності ринкової економіки, створення умов для розвитку малого підприємництва, забезпечення антимонопольного публічного адміністрування та дотримання бізнесом екологічних норм і правил, а також правове регулювання експортно-імпоротної діяльності бізнесу та створення преференцій для функціонування бізнесу, який виготовляє зброю та продукцію військового призначення; забезпечення виготовлення (продажу) товарів і надання послуг для соціально вразливих верств громадян.

Ключові слова: держава, економіка, зміст, норми права, податки, поняття, публічне адміністрування, функція.

The article reveals the meaning of the economic function in Ukraine. It has been proven that this is the main direction of the state's activity, which expresses its essence and social purpose, as an external form of production, sale, distribution and consumption of goods and services, with the aim of eliminating the shortcomings of the market liberal economy. In particular, regarding

ensuring the timely and complete payment of taxes, reconciliation of the consequences of economic crises, social obligations of the state, defense of the Motherland and other public interest. It has been proven that the economic function of the state is divided into certain components regarding the collection and administration of taxes and other public payments. Reconciliation of shortcomings of the cyclical nature of the market economy. Creation of conditions for the development of small entrepreneurship. Ensuring antimonopoly public administration and business compliance with environmental norms and rules. Legal regulation of export-import business activities and the creation of preferences for the functioning of businesses that manufacture weapons and military products; ensuring production (sale) of goods and provision of services for socially vulnerable groups of citizens.

Keywords: *concept, content, economy, function, norms of law, public administration, state, taxes.*

Вступ. В умовах сьогодення всі люди живуть у державно-правовій дійсності. Іншими словами, держава та право наповнюють життя, працю, навчання, відпочинок усіх без винятку людей Землі. У теорії політології, економіки та права виділяють певні основні напрямки діяльності держави, одним із головних серед них є економічна функція. Вона забезпечує економічний базис існування людини, суспільства та держави, опосередковано чи безпосередньо впливає на кожну людину. У науковій літературі економічній функції присвячено значну увагу. Не є виключенням із цього правила і юридична література.

Юридична природа економічної функції держави в парадигмі правової демократичної держави з ринковою економікою базується на теорії права, що постійно розвивається. В умовах сьогодення з деякою мірою припущення можна стверджувати, що загалом теорія права, сформована вітчизняними вченими-юристами (О. Петришин, С. Погребняк, В. Смородинський) [2], є досконалою. Крім того, до проблеми функцій держави звертали свою увагу вітчизняні вчені-правники О. Безпалова, І. Бенедик, І. Биля-Сабадаш, Л. Богачова, Д. Вовк, Є. Гетман, А. Гетьман, О. Джураєва, І. Кріцак, О. Марущак, В. Протасова, В. Сало, Л. Тацій, О. Хоменко, Г. Христова, В. Шкарупата ін. Проте безпосередньо проблему економічної функції держави на сучасному розвитку нашого

суспільства вони безпосередньо не аналізували.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії права, теорії економіки та чинного вітчизняного законодавства сформулювати категорійне визначення та складові економічної функції в Україні в парадигмі правової демократичної держави з ринковою економікою.

Результати дослідження. Згідно зі словником української мови «функція» – це явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; призначення, роль чого-небудь [7]. Більш багатограним є наукове розуміння «економіки» (англ. economics), зміст якої економічний словник розкриває як сукупність суспільних відносин як у виробничій, так і в невиробничій сферах, тобто економічний базис певного суспільного устрою; народне господарство певної країни або його галузь; терміном цим позначають і науки, які вивчають специфіку виробничих відносин у певній галузі або сфері суспільного виробництва (транспорт, праці та ін.) [1].

У теорії права під функціями держави розуміють основні напрямки її діяльності, які виражають її сутність і соціальне призначення в галузі управління справами суспільства. Функції держави є основними соціально значущими напрямками її внутрішньої або зовнішньої діяльності. Поняття «основний напрямок діяльності» дозволяє виокремити функції із множини різних проявів державної діяльності як найбільш широку й загальну за обсягом діяльність. Функціями визнаються такі напрямки діяльності, які мають своїм об'єктом широке коло схожих суспільних відносин в окремих сферах соціального життя (політика, економіка, культура, соціальна сфера, екологія та ін.); є комплексними за своїм змістом і структурою; становлять собою один із вирішальних напрямків впливу держави на суспільні відносини всередині країни або за її межами; здійснюються всіма або багатьма ланками державного апарату. Функції реалізуються властивими їм методами і в притаманних їм формах залежно від змісту окремих функцій, конкретики завдань, які вирішуються державою на певних етапах розвитку суспільства. Характерним для форм і методів здійснення функцій держави є їх можливість змінюватися, тоді як головні напрямки діяльності держави залишаються постійними. Функції держави, особливо сучасної,

мають правовий характер. Об'єктом функції є певна сфера суспільних відносин (економіка, політика, культура та ін.), на яку спрямовано державний вплив. Об'єкт є одним із критеріїв розмежування функцій держави [3], зокрема практично всіма соціологами, політологами, економістами та правниками виділяється економічна функція.

Економісти розглядають економічну функцію держави швидше не як об'єктивне явище, а як невідворотне негативне явище щодо усунення недоліків ринкової економіки. На їх погляд, економічні функції держави випливають із недосконалості ринкової системи господарювання. Держава намагається виправляти недоліки ринку, застосовуючи свідоме регулювання економіки там, де з цим не вправляється ринковий механізм. При цьому роль державного регулювання економіки стає настільки значною, що в більшості провідних країн світу власну економічну систему визнають змішаною: напівринковою – напівдержавнорегульованою [8].

В Україні виконавча влада здійснює певне, у переважній більшості – непряме – публічне адміністрування економікою. У цих відносинах суб'єктами адміністративно-правового регулювання у сфері економіки є такі суб'єкти публічної адміністрації, як Президент та Кабінет Міністрів України, профільні міністерства, державні комітети (державні служби), інші центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, урядові органи державного управління, місцеві державні адміністрації та їхні структурні підрозділи [6].

Так, профільне Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Воно є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику економічного, соціального розвитку й торгівлі, державну промислову політику, державну військово-промислову політику, державну інвестиційну політику, державну зовнішньоекономічну політику, державну політику у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології та метрологічної діяльності, управління об'єктами державної власності, розвитку підприємництва, державно-приватного партнерства, інтелектуальної власності, інноваційної діяльності в реальному секторі економіки, туризму та курортів, державних і публічних закупівель, а також

державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних і робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів [4].

Економічна функція держави спрямована на забезпечення нормального формування, функціонування та розвитку економіки країни, захист наявних форм власності та створення умов для їх розвитку. Зміст економічної функції на різних етапах розвитку суспільства має суттєві відмінності. При рабовласництві, кріпосництві, вільному капіталізмі, радянському соціалізмі ця функція мала різні спрямованість і зміст. В умовах ринкової економіки вона конкретизується в низці напрямків діяльності держави. Передусім йдеться про розроблення економічної політики в масштабах країни; управління підприємствами й організаціями, які становлять державну власність і мають загальнодержавне значення; установлення правових основ ринку, зокрема для забезпечення рівноправності всіх форм власності, правового захисту власника, припинення недобросовісної конкуренції, монополізму, охорони прав споживача тощо; здійснення контролю за додержанням законності суб'єктами підприємницької діяльності тощо. Конкретизованим розвитком економічної функції є функція оподаткування і фінансового контролю щодо поповнення казни, передусім державного бюджету, місцевих бюджетів за рахунок усіх видів податків, здійснення контролю за утворенням, розподілом і використанням усіх ресурсів фінансової системи країни. Податки, як відомо, призначені для покриття витрат на утримання державного апарату, перерозподілу доходів серед різних верств населення, забезпечення перспективного економічного, культурного та іншого розвитку країни. Фінансовий контроль потрібен для перевірки виконання фінансових зобов'язань перед державою, правил фінансових операцій тощо. Держава має широке коло суб'єктів фінансового контролю [2, с.98].

На думку Р. Строцького, сутність публічного адміністрування економікою призводять до того, що в межах загальної економічної функції викривають її складові (на наш погляд – підфункції), які є, з одного боку, логічним продовженням економічної функції держави, її конкретизацією, а з іншого – зумовлені неспроможністю ринкового механізму саморегулювання та монополістичної плановірності забезпечити стабільний розвиток економічної системи. До таких функцій належать:

1) управління розвитком усіх підсистем цілісної економічної системи в процесі їх діалектичної взаємодії. Ця функція здійснюється завдяки впровадженню і вдосконаленню всіх форм економічної політики та форм і методів державного регулювання економіки; 2) забезпечення планомірного розвитку економічної системи передусім на основі використання законів планомірного розвитку, одержавлення сучасної економіки у розвинених країнах. Ця функція може бути реалізована запровадженням довготривалих планів економічного розвитку у формі директивного планування державного сектору економіки, прогнозування та програмування економіки, використання важелів антициклічного регулювання економіки, здійснення структурної політики тощо; 3) забезпечення цілісного еколого-економічного відтворення національної економічної системи через послаблення й поступове подолання економічної кризи, використання різноманітних правових, економічних та адміністративних важелів щодо охорони довкілля; 4) забезпечення відносно рівномірного розвитку регіонів країни внаслідок мобілізації і оптимального використання наявних у регіонах матеріальних, трудових, фінансових та інших видів ресурсів, здійснення раціональної економічної політики; 5) перерозподіл національного доходу з метою справедливого розподілу доходів між найбагатшими і найбіднішими верствами населення та їх соціального захисту. Функція реалізується шляхом проведення збалансованої соціальної політики; 6) подолання найбільших проявів монополізму та монополістичних тенденцій в економіці через проведення антимонопольної, зокрема антитрестівської політики; 7) створення єдиної нормативної бази для здійснення різних форм економічної політики, передусім фінансово-кредитної, податкової, амортизаційної та ін. [6].

Наприклад, у процесі розпорядчої діяльності Кабінет Міністрів України 31 жовтня 2018 р. своєю постановою № 937 ухвалив підзаконний нормативно-правовий акт «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження призначеними органами з оцінювання відповідності та визнаними незалежними організаціями господарської діяльності з оцінювання відповідності вимогам технічних регламентів і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством економіки»[5].

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення

щодо економічної функції держави в парадигмі правової демократичної держави з ринковою економікою:

1) ринкова економіка в Україні є базисом українського суспільного суспільства в умовах правової, демократичної та соціальної держави, що виражає сукупність суспільних відносин у виробничій та невиробничій сферах діяльності суб'єктів господарювання;

2) економічна функція є зовнішньою формою опису виробництва, збуту, розподілу та споживання товарів і послуг;

3) економічна функція України відображає основний напрямок діяльності держави, що виражає її сутність і соціальне призначення при здійсненні публічного адміністрування економіки;

4) з погляду теорії права, економіка в цьому разі постає як об'єкт правових відносин;

5) з погляду теорії ліберальної економіки, економічна функція – це невідворотне (хоча й небажане) явище щодо усунення недоліків ринкової економіки, що впливає з недосконалої ринкової системи щодо регулювання економіки там, де з цим не вправляється ринковий механізм;

6) в Україні економічна функція держави здійснюється переважно як непряме публічне адміністрування, в якому бере участь практично вся вертикаль виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

7) економічна функція держави поділяється на певні підфункції: збору та адміністрування податків інших публічних платежів; злагодження недоліків циклічності ринкової економіки – економічних криз; створення умов для розвитку малого підприємництва; антимонопольне державне регулювання; забезпечення дотримання бізнесом екологічних норм і правил; правового регулювання експортно-імпортової діяльності бізнесу; створення преференцій для функціонування бізнесу, який виготовляє зброю та продукцію військового призначення; забезпечення виготовлення (продажу) товарів і надання послуг соціально вразливим верствам громадян.

Отже, економічна функція в Україні в парадигмі правової демократичної держави з ринковою економікою – це основний напрямок діяльності держави, що виражає її сутність і соціальне призначення як зовнішню форму виробництва, збуту, розподілу та споживання товарів і послуг із метою усунення недоліків ринкової ліберальної економіки,

зокрема щодо забезпечення вчасності та повноти сплати податків, злагодження наслідків економічних криз, соціальних зобов'язань держави, оборони Вітчизни та іншого публічного інтересу.

Список використаних джерел:

1. Економіка. Завадський Й., Осовська Т., Юшкевич О. Економічний словник. Київ, Кондор, 2006. URL: https://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf
2. Загальна теорія держави і права: підручник / за ред. М. Цвіка, О. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Теорія держави і права: підручник / за ред. О. Петришина. Харків: Право, 2015. 368 с.
4. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019. № 838. Верховна Рада України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text>
5. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження призначеними органами з оцінки відповідності та визнаними незалежними організаціями господарської діяльності з оцінки відповідності вимогам технічних регламентів і визначається періодичність здійснення планових заходів державного нагляду (контролю) Міністерством економіки. Верховна Рада України. 2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/937-2018-%D0%BF#Text>
6. Строцький Р. Публічне управління у сфері економіки. Academic Journals and Conferences. 2017. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/may/2149/vnulpurn201582419.pdf>
7. Функція. Академічний тлумачний словник української мови. 1970-1980. URL: <http://sum.in.ua/s/funkcija>
8. Суб'єкти адміністративно-правового регулювання у сфері економіки. 2019. URL: <https://buklib.net/books/27246/>

УДК 342.9:34.08(477)

Яра О. С.

**ВИДАННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ ЯК ІНСТРУМЕНТ
ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЩОЇ
ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**

**PUBLICATION OF REGULATORY LEGAL ACTS AS A TOOL OF PUBLIC
ADMINISTRATION OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN UKRAINE**

У статті розкрито юридичну природу видання нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні. Доведено, що це розпорядча правотворча адміністративна діяльність загальних і спеціальних суб'єктів публічної адміністрації з метою уточнення деталізації законів України до моменту їх правозастосування. Це здійснюється через утвердження вторинних норм права як загальнообов'язкових правил поведінки для неперсоніфікованих осіб, які беруть участь в адміністративно-правових відносинах у сфері вищої юридичної освіти.

Ключові слова: вища юридична освіта, інструмент публічного адміністрування, норма права, нормативно-правові акти, суб'єкт публічної адміністрації, юридична природа.

The article reveals the legal nature of the issuance of regulations as tools for public administration of higher legal education in Ukraine. It is proved that this is an administrative law-making administrative activity of general and special subjects of public administration in order to clarify the details of the laws of Ukraine until the moment of their law enforcement. This is done by approving secondary rules of law as mandatory rules of conduct for non-personalized persons involved in administrative and legal relations in the field of higher legal education.

Key words: higher legal education, legal nature, public administration tool, regulations, rule of law, subject of public administration.

Вступ. Будь-які благі наміри, задекларовані в засадах, принципах

адміністративно-правового забезпечення певної сфери суспільних відносин, так би й залишилися нереалізованими великими намірами, якби в арсеналі суб'єктів публічної адміністрації не було певних публічних способів їх реалізації.

У сучасній теорії адміністративного права такі публічні способи адміністративно-правового впливу суб'єктів публічної адміністрації на суспільні відносини отримали назву «інструменти публічного адміністрування», доктринальні положення щодо яких та практика їх правозастосування переживають в умовах сьогодення етап динамічного, однак неоднозначного розвитку.

Не є виключення із цього правила й адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення вищої юридичної освіти, яка також в умовах сьогодення переживає етап своєї позитивної трансформації на засадах цінностей Європейського Союзу та стандартах Болонської системи вищої освіти.

Проте народ України, споживачі юридичних послуг, бізнес, публічні суб'єкти, які наймають випускників-юристів після вищих вітчизняних навчальних закладів, залишаються не задоволеними рівнем їх підготовки. Відповідно загальні та спеціальні інструменти публічне адміністрування у сфері забезпечення вищої юридичної освіти потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

До проблеми адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні звертали свої наукові погляди вітчизняні вчені В. Бачинін, О. Бондаренко, Н. Бондарчук, І. Булик, О. Внукова, В. Галуцько, О. Гладкая, О. Голік, В. Гладуш, І. Голобенко, К. Грищенко, Н. Гітун, Н. Губерська, Г. Драйден, І. Драч, В. Дейнека, О. Жерновникова, І. Зайченко, А. Іванищук, Н. Л. Калашнікова, Коротка, М. Курко, Т. Кучера, М. Мартинов, А. Маслова, Р. Мельник, Л. Миськів, О. Лебідь, Г. Лисенко, О. Львова, В. Пальчиков, В. Селюков, Л. Насонова, Г. Немченко, С. Немченко, Н. Пархоменко, О. Правоторова, Л. Подимова, О. Ортинський, С. Сливка, О. Сковчиляс-Павлів, О. Хохленко, І. Хохлова, Т. Тарахонич, І. Тикович, С. Цигульов, Ю. Шемчушенка, А. Шпак, В. Юровська, М. Фіцула, С. Яровий та ін. Проте вони аналізовану нами проблематику безпосередньо не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки та більш загальних, спеціальних чи суміжних викликів.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних поглядів із цієї проблематики вчених-адміністративістів, чинного законодавства з'ясувати юридичну природу видання нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні.

Результати дослідження. Як столяр має свій стругальний інструмент, так і публічне адміністрування має свої специфічні правові інструменти, які дозволяють їм виконувати свої завдання. Інструмент публічного адміністрування є зовнішнім елементом груп, однорідних як за своєю суттю, так і за юридичною природою, адміністративних актів суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюються в межах компетенції, передбаченої законом, для досягнення бажаного суспільного результату. У теорії адміністративного права виділяють такі основні інструменти публічного адміністрування: видання нормативно-правових актів; видання індивідуальних актів; укладення адміністративних договорів; виконання інших юридично обов'язкових дій; виконання інших юридично значущих дій; публічне планування; реалізація фактичної дії; застосування засобів заохочення, переконання, примусу, застосування адміністративно-правових режимів, здійснення контролю (нагляду); використання електронного врядування [1]. Проте, на наш погляд, ці основні інструменти публічного адміністрування в аналізованій сфері мають бути доповнені такими спеціальними способами адміністративно-правового впливу суб'єктів публічної адміністрації на систему вищої юридичної освіти в Україні, як ліцензування та акредитація.

Отже, основними інструментами публічного адміністрування адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні є: 1) видання нормативно-правових актів; 2) видання індивідуальних актів; 3) здійснення ліцензування; 4) здійснення акредитації; 5) контроль (нагляд).

Ця стаття буде присвячена безпосередній проблемі видання нормативно-правових актів суб'єктами публічної адміністрації, які забезпечують публічне адміністрування вищої юридичної освіти в Україні. Нормативно-правові акти суб'єктів публічної адміністрації характеризуються такими ознаками: вони видаються в установленому

законом порядку органами публічної адміністрації та їх посадовими особами; вони установлюють адміністративно-правові норми (загальнообов'язкові правила поведінки), вони є неперсоніфікованими, тобто обов'язковими до невизначеного кола осіб і розрахованими на багаторазове застосування [2].

Треба зазначити, що видання нормативно-правових актів суб'єктами публічної адміністрації за своєю юридичної природою є підзаконною розпорядчою діяльністю у формі вторинної (низової) правотворчості з метою уточнення й деталізації законів України до моменту їх правозастосування.

У сфері адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти суб'єкти публічної адміністрації видають численні підзаконні активні правові акти, які затверджують відповідні концепції, стратегії, положення, статuti та стандарти. Зокрема це Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630 «Про Затвердження «Положення про Міністерство освіти і науки України» [3], Постанова Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244 «Про затвердження «Статуту Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти»[4]. Названі та деякі інші підзаконні нормативно-правові акти, видані загальними та спеціальними суб'єктами публічної адміністрації, уточнюють і деталізують закони України «Про освіту», «Про вищу освіту» щодо вирішення питання забезпечення громадян України та іноземців на якісну й доступну вищу юридичну освіту. Так, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630 основними завданнями МОН у сфері вищої юридичної освіти є забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах освіти і науки, зокрема юридичної, наукової, науково-технічної діяльності та інноваційної діяльності у сфері права, забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів вищої юридичної освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері юридичної освіти [3].

Інший приклад: згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2015 р. № 244 Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти (є постійним чинним колегіальним органом, уповноваженим Законом України «Про вищу освіту» на реалізацію державної політики у

сфері забезпечення якості вищої освіти. Воно формує вимоги до системи забезпечення якості вищої освіти, розробляє положення про акредитацію освітніх програм і подає його МОН для затвердження; аналізує якість освітньої діяльності вищих навчальних закладів; проводить ліцензійну експертизу, готує експертний висновок щодо можливості видання ліцензії на провадження освітньої діяльності у сфері вищої освіти; формує галузеві експертні ради у складі від дев'яти до 15 членів на строк не більше ніж три роки з осіб, які мають науковий ступінь у відповідній галузі знань або досвід фахової роботи в галузі не менш як п'ять років, крім представників органів студентського самоврядування; формує за поданням вищих навчальних закладів (наукових установ) пропозиції, зокрема з метою запровадження міждисциплінарної підготовки, щодо переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на відповідних рівнях вищої освіти, і подає його МОН; погоджує розроблені МОН стандарти освітньої діяльності та стандарти вищої освіти за кожною спеціальністю; формує єдину базу даних запроваджених вищими навчальними закладами спеціалізацій, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти на кожному рівні вищої освіти; ухвалює рішення про акредитацію чи відмову в акредитації відповідної освітньої програми [4].

Висновки. Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо видання нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні:

– інструмент публічного адміністрування у сфері адміністративно-правового забезпечення вище юридичної освіти є зовнішнім елементом груп, однорідних як за своєю суттю, так і за юридичною природою, системою адміністративних дій загальних (Президента та Кабінету Міністрів України) та спеціальних (МОН, Агенції, адміністрації юридичних вишів) суб'єктів публічної адміністрації, що здійснюються в межах компетенції з метою забезпечення права громадян України та іноземців на вищу якісну і доступну вищу юридичну освіту в Україні;

– основними інструментами публічного адміністрування адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти в Україні є видання нормативно-правових актів; видання індивідуальних актів;

здійснення ліцензування; здійснення акредитації; контроль (нагляд);

– юридична природа видання нормативно-правових актів суб'єктами публічної адміністрації у сфері публічного адміністрування вищої юридичної освіти полягає в тому, що така адміністративна діяльність є підзаконною розпорядчою у формі вторинної (низової) правотворчості з метою уточнення деталізації законів України до моменту їх правозастосування, в результаті якої виникає нова якість – підзаконна норма права, як загальнообов'язкове правило поведінки для неперсоніфікованих осіб, які беруть участь в адміністративно-правових відносинах у сфері вищої юридичної освіти;

– у сфері адміністративно-правового забезпечення вищої юридичної освіти суб'єкти публічної адміністрації видають численні підзаконні активні правові акти, які затверджують відповідні концепції, стратегії, положення, статuti та стандарти вищої правничої освіти;

– найбільш рельєфними в аналізованій нами сфері є постанови Кабінету Міністрів України, які затвердили Положення про Міністерство освіти і науки України» та Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.

Отже, видання нормативно-правових актів як інструментів публічного адміністрування забезпечення вищої юридичної освіти в Україні – це розпорядча правотворча адміністративна діяльність загальних (Президента та Кабінету Міністрів України) та спеціальних (МОН, агенції та адміністрації юридичних вишів) суб'єктів публічної адміністрації з метою уточнення деталізації законів України до моменту їх правозастосування шляхом утворення вторинних норма права, загальнообов'язкових для неперсоніфікованих осіб, які беруть участь в адміністративно правових відносинах у сфері вищої юридичної освіти.

Список використаних джерел:

1. Administrative Law of Ukraine for Foreigners: Popular science publication / Valentyn Halunko (ed.). Odesa: Publishing House «Helvetica», 2019. 88 p.

2. Адміністративне право для громадян України: науково-популярне видання / за ред. В. Галунька. Київ: НДІПП. 2019. 114 с.

3. Положення про Міністерство освіти і науки України. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 630.

Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/630-2014-п#Text>

4. Статут Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 15 квітня 2015 р. № 244. Верховна Рада України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/244-2015-п/ed20190828#Text>

5. Проект стандарту вищої освіти України: рівень вищої освіти - другий (магістерський) магістр; ступінь вищої освіти – магістр; галузь знань - 08 Право; спеціальність - 081 Право. Міністерство освіти і науки України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vyshcha/standarty/2019/08/081-pravo-magistr.pdf>

6. Проект Концепції розвитку юридичної освіти. Міністерство освіти і науки України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konsepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>

7. Стратегія національного агентства із забезпечення якості вищої освіти до 2022 р. *Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти*. 2019. <https://naqa.gov.ua/місія-та-стратегія-агентства/>

8. Рудич М. Вища освіта як об'єкт адміністративно-правового регулювання. *Вісник університету «Україна» :Серія «Право»*. 2011. №2. С.71-74.

9. Національна доктрина розвитку освіти. Затверджено Указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347. Верховна Рада України. 2002 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>

10. Про затвердження переліку іноземних акредитаційних агентств та агентств із забезпечення якості вищої освіти, які видають сертифікати про акредитацію освітніх програм, що визнаються в Україні. Додаток до розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 554-р. Верховна Рада України. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-2019-р#Text>

12. Проект Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. Міністерство освіти і науки України. 2019. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2019/09/25/rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini>

13. Про вдосконалення вищої освіти в Україні. *Офіційне інтернет-представництво Президента України Володимира Зеленського*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/>

14. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Постановлено Указом Президента від 30 вересня 2019 р. № 722. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

15. План заходів з реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 вересня 2013 р. № 686-р. *Верховна Рада України*. 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/686-2013-p#Text>

16. Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 266. URL: https://npu.edu.ua/images/file/Viddil_licen/2016/post_266.pdf

УДК 340.5.153

Некрасова Н. І.

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ ОБІГУ МЕДТЕХНІКИ ТА ТОВАРІВ
МЕДИЧНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ****REGULATORY AND LEGAL PROVISION OF PUBLIC ADMINISTRATION
OF TURNOVER OF MEDICAL EQUIPMENT AND MEDICAL PURPOSES IN
UKRAINE**

У статті визначено, що нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні – це належні правила поведінки, установлені та санкціоновані державою, згідно з якими постачальники медтехніки та товарів медичного призначення мають дотримуватися зазначених правил і за допомогою яких громадяни в кінцевому результаті мають право на забезпечення здорового життя, лікування й підтримання життєдіяльності.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, лікування, медичне призначення, медтехніка, обіг, нормативно-правовий акт, публічне адміністрування, правила поведінки товари медичного призначення.

The article stipulates that the legal support of public administration of medical equipment and medical supplies in Ukraine is the appropriate rules of conduct established and sanctioned by the state, according to which suppliers of medical equipment and medical supplies must comply with these rules and through which citizens ultimately have the right to a healthy life, treatment and maintenance of life.

Key words: administrative and legal regulation, treatment, medical purpose, medical equipment, circulation, normative-legal act, public administration, rules of conduct medical goods.

Вступ. Належне нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в

Україні є запорукою якісного забезпечення права на життя та лікування нації.

Відповідно до статті 3 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [1]. Тому згідно з вищим законом нашої держави всі громадяни нашої держави мають право на якісне медичне обслуговування та якісні медичні засоби.

В умовах постійної реформації законодавства в Україні залишається актуальним питання приведення до ладу нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування у сфері обігу медтехніки та товарів медичного призначення. Слід приділити увагу як практичним, так і теоретичним проблемам у цій сфері, оскільки правове регулювання цієї сфери в нашій державі перебуває на досить низькому рівні.

Часті зміни в системі законодавства органів виконавчої влади так чи інакше мають безпосередній вплив на публічне адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні. Державні та приватні клініки потребують сертифікації медтехніки та товарів медичного призначення відповідно до міжнародних стандартів, затверджених Міністерством охорони здоров'я, що дає можливість надавати якісні медичні послуги в нашій державі.

Таким чином, тема «Нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні» викликає по-справжньому особливий науковий інтерес для подальшого визначення та вдосконалення нормативно-правового регулювання цієї сфери в Україні.

На проблематику нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні звертали свою увагу такі вчені-юристи: О. Андреев, В. Андрущенко, О. Баєва, В. Бакуменко, П. Бобок, Н. Болотіна, Д. Брунтлада, А. Вебера, А. Віленський, Т. Вознюк, В. Галуцько, В. Герасемчук, В. Гіріна, З. Гладун, Л. Голік, С. Гуткевич, М. Дейкун, В. Дорофієнко, В. Євсєєва, В. Журавель, Д. Кемберленда, Б. Кліяненко, С. Кондратюк, Ф. Котлер, Б. Криштопа, В. Куценко, В. Лехан, М. Мескон, А. Нагорна, Ю. Одума, Л. Пиріг, С. Поважний, Я. Радиш, А. Розумний, В. Рудий, І. Солоненко, Дж. Стиглер, П. Хаггет, Е. Хата, М. Хижняк, С.

Шевчук, С. Шортела та інші. Проте до аналізованих нами питань вони зверталися лише побічно, досліджуючи інші більш загальні, спеціальні чи суміжні виклики.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі праць вчених-юристів дослідити тему нормативно-правового забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні.

Результати дослідження. У тлумачному словнику української мови зазначено, що норма – це звичайний, узаконений, загальноприйнятий, обов’язковий порядок, стан і т. ін.; зразок, правило поведінки людей у суспільстві. Норма права – це загальнообов’язкове правило поведінки людей, установлене, санкціоноване й забезпечуване державою [2].

Нормативно-правовий акт – офіційний письмовий документ, ухвалений уповноваженими на це суб’єктами нормотворчості у визначеній формі та за встановленою процедурою, спрямований на встановлення, зміну або скасування норми права. Іншими словами, нормативно-правовий акт – це документ, ухвалений у визначеному порядку компетентним органом публічної влади, у якому містяться норми права. У правовій системі України нормативно-правовий акт є основним джерелом права. В Україні є Закон про нормативно-правові акти, а питання щодо єдиного законотворчого і нормотворчого процесу розпорошені по різних законодавчих і підзаконних актах міністерств і відомств [3; 4].

Якісне оновлення суспільства є неможливим без змістовного та системного нормативно-правового регулювання, що забезпечує правову інформованість усіх структур суспільства й кожного громадянина окремо. На жаль, через цю специфіку нормативно-правова інформація немає достатньо добре налагоджених каналів публікації й поширення. Слід зазначити, що чинне законодавство щодо обігу лікарських засобів має багато суперечностей та прогалин, пов’язаних із соціально-політичними та економічними трансформаціями, які відбуваються в країні, а своєчасні зміни та доповнення здійснюється неналежним чином. Практика показує, що відсутність численних нормативно-правових документів на місцях істотно знижує керованість соціальної сфери обігу лікарських засобів. Чинна нормативно-правова система щодо обігу лікарських засобів формулювалася десятиліттями, унаслідок чого для неї характерним є

нашарування кількох історичних пластів, що відображають різні етапи розвитку й реформування сфери охорони здоров'я та сфери обігу медтехніки та товарів медичного призначення на різних її етапах розвитку [5 с.14].

Можемо зробити висновок, що вищезгадана діяльність у нашій державі щодо обігу медтехніки та товарів медичного призначення реалізується за допомогою нормативно-правових актів, які встановлюють належні правила поведінки на законодавчому рівні у цій сфері.

Таким чином, система обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні регулюється за допомогою системи юридичних норм, установлених та санкціонованих державою з метою забезпечення здорового життя та лікування нації.

Дослідження нормативно-правової бази, яка регулює сферу обігу лікарських засобів, виявило необхідність систематизації та упорядкування цієї бази з метою конкретизувати всю фармацевтичну індустрію, професійну діяльність фармацевтичних працівників, що буде гарантією якісного надання послуг сфері обігу лікарських засобів шляхом створення Кодексу України про обіг лікарських засобів. У цьому нормативному акті, на нашу думку, необхідно регламентувати основні поняття, певну державну політику у сфері обігу лікарських засобів, завдання обігу лікарських засобів, порядок і процедуру обігу лікарських засобів, особливості проведення до клінічних та клінічних досліджень, суб'єктів публічного адміністрування щодо створення лікарських засобів, особливості проведення стандартизації, сертифікації та ліцензування, основні вимоги щодо стабілізації цін на лікарські засоби і медичні вироби, проведення належної експертизи у разі виникнення конфліктних ситуацій з пацієнтами щодо якості фармацевтичної допомоги, порядку компенсації заподіяного збитку унаслідок надання неякісних лікарських засобів, що призвели або не привели до ушкодження, втрати здоров'я (позасудовий розгляд конфлікту), тарифи такої компенсації, особливості відповідальності за порушення сфері обігу лікарських засобів, які слід згрупувати у сфері стандартизації, сертифікації, у сфері ліцензування та у сфері державного контролю як за санітарно-протиепідемічним режимом, так і за обігом лікарських засобів тощо [6 с. 163].

Публічне адміністрування у сфері охорони здоров'я здійснюється

через ухвалення нормативно-правових актів, які регламентують медичну та фармацевтичну діяльність; забезпечення загальнодоступності медичних послуг (медичної допомоги); забезпечення якості та безпеки медичних і фармацевтичних послуг; визначення та забезпечення гарантованого державою обсягу медичних послуг і ліків, які сплачуються з державного бюджету; державний контроль і нагляд в галузі охорони здоров'я. Нормативно-правове регулювання охорони здоров'я на сьогодні здійснюється за допомогою положень таких нормативних актів: Конституція України від 28 червня 1996 р. (ст. 3 проголошує життя і здоров'я людини серед найвищих соціальних цінностей; ст. 28 установлює, що жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням; ст. 49 закріплює право кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу, медичне страхування та визначає основні положення державної політики у сфері охорони здоров'я; ст. 50 установлює право кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди); Основи законодавства України про охорону здоров'я від 19.11.1992 р., які визначають правові, організаційні, економічні та соціальні засади охорони здоров'я в Україні, регулюють суспільні відносини в цій сфері; Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» від 19.10.2017 р., який закріплює державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам послуг з медичного обслуговування (медичних послуг) і лікарських засобів належної якості за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій; Закон України «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості» від 14.11.2017 р., який визначає правові, економічні та організаційні засади і напрямки регулювання розвитку охорони здоров'я в сільській місцевості для забезпечення гарантій рівного доступу громадян до якісного та ефективного медичного обслуговування; низка спеціальних законів, які присвячені правовому регулюванню окремих напрямків охорони здоров'я, зокрема «Про протидію поширенню хвороб, зумовлених вірусом імунодефіциту людини (ВІЛ), та правовий і соціальний захист людей, які живуть з ВІЛ» від 12.12.1991 р., «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» від 24.02.1994 р., «Про наркотичні засоби,

психотропні речовини і прекурсори» від 15.02.1995 р. тощо; - Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку створення госпітальних округів» від 30.11.2016 р., «Про затвердження Методики розрахунку вартості послуги з медичного обслуговування» від 27.12.2017 р., «Про утворення Національної служби здоров'я України» від 27.12.2017 р. тощо; - Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я» від 30.11.2016 р., «Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року» від 27 грудня 2017 р. тощо; - Накази МОЗ України «Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу» від 19.03.2018 р., «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги» від 19.3.2018 р. тощо [7].

Відповідно до вищезазначених установлених і санкціонованих державою правил поведінки регулюються правові відносини між постачальниками медтехніки та товарів медичного призначення, клініками, лікарнями й іншими державними та приватними установами, що лікують та підтримують життєдіяльність фізичних осіб, які проживають на території України.

Висновки. Отже, нормативно-правове забезпечення публічного адміністрування обігу медтехніки та товарів медичного призначення в Україні – це належні правила поведінки, встановлені та санкціоновані державою, згідно з якими постачальники медтехніки та товарів медичного призначення мають дотримуватися зазначених правил і за допомогою яких громадяни в кінцевому результаті мають право на забезпечення здорового життя, лікування та підтримання життєдіяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Білодід І. Словник української мови: в 11 томах. Том 1, 4, 7. 1973. Стор. 42. URL: <http://sum.in.ua/s/informacija>
3. У Комітеті з питань правової політики та правосуддя відбувся «круглий стіл» на тему: «Правовий статус нормативно-правових актів та

перспективи вдосконалення його законодавчого врегулювання». Офіційний портал Верховної Ради України. 24 травня 2016

4. Нормативно-правовий акт. Вільна енциклопедія Вікіпедія. 2019. URL:

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%BD%D0%BE>

5. Мордань О. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту посиротілих дітей: проблеми та напрямки вдосконалення. Державне управління: теорія та практика. 2012. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12MOOPNV.pdf>

6. Стрельченко О. Публічне адміністрування у сфері обігу лікарських засобів: дис. на здобуття док. юр. наук. Київ. 2019. 442 с.

7. Маркіна А. Адміністративно-правове регулювання надання медичних послуг в Україні: дисертація кандидата юридичних наук: 12.00.07. Київ, 2018. 219 с.

УДК 342.951:339.137.2+339.13.012.434 (477)

Невінглоvsька Ю. М.
СУДОВИЙ ЗАХИСТ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ ТА
ОБМЕЖЕННЯ МОНОПОЛІЗМУ В УКРАЇНІ

JUDICIAL PROTECTION OF ECONOMIC COMPETITION AND
RESTRICTIONS OF MONOPOLISM IN UKRAINE

У статті досліджено судовий захист економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні. На шляху переходу України до нових економічних інституцій виникла необхідність у створенні нових взаємовідносин між різними суб'єктами підприємницької діяльності. Світові стандарти вимагають потреби впровадження та постійного удосконалення механізму судового захисту економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні, що є основою механізму захисту та забезпечують відновлення порушених прав як підприємців, так і споживачів. На сьогодні в Україні відсутність реального планування у сфері економіки призводить до відсутності як такого виробництва, виникнення безробіття та інших негативних процесів у сфері економіки.

Судовий захист економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні є вузькоспеціалізованим напрямком, що базується на сукупності норм адміністративного, економічного, торгового, цивільного та господарського права з метою відновлення порушеного права, охорони й захисту порушених прав як підприємців, так і споживачів.

Ключові слова: публічне адміністрування, економічна конкуренція, підприємницька діяльність, судовий захист, монополізм, суб'єкти, адміністративне право.

The article examines the judicial protection of economic competition and the restriction of monopoly in Ukraine. On the way to Ukraine's transition to new economic institutions, there is a need to create new relationships between different business entities. International standards require the introduction and

continuous improvement of the mechanism of judicial protection of

economic competition and the restriction of monopoly in Ukraine, which is the basis of the protection mechanism and ensure the restoration of violated rights of both entrepreneurs and consumers. Today in Ukraine, the lack of real planning in the field of economy leads to the absence as such of production, unemployment and other negative processes in the economy.

Judicial protection of economic competition and restriction of monopoly in Ukraine is a narrowly specialized area based on a set of administrative, economic, commercial, civil and commercial law to restore the violated right, protection and defence of violated rights of both entrepreneurs and consumers.

Key words: *public administration, economic competition, business activity, judicial protection, monopoly, subjects, administrative law.*

Вступ. На шляху переходу України до нових економічних інституцій виникла необхідність у створенні нових взаємовідносин між різними суб'єктами підприємницької діяльності. Світові стандарти вимагають потреби впровадження та постійного удосконалення механізму судового захисту економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні, що є основою механізму захисту та забезпечують відновлення порушених прав як підприємців, так і споживачів. На сьогодні в Україні відсутність реального планування у сфері економіки призводить до відсутності як такого виробництва, виникнення безробіття та інших негативних процесів в сфері економіки.

В основу дослідження лягли роботи науковців з адміністративного права, а саме: Б. Авер'янова, Р. Алімова, О. Бандурки, О. Безпалової, Ю. Битяка, З. Борисенко, П. Волвенко, В. Галунька, В. Гаращука, І. Голосніченка, С. Гусарова, А. Іванищука, С. Ківалова, Л. Коваль, О. Когут, Т. Коломоєць, В. Колпакова, А. Комзюка, С. Кузьменка, О. Крупчан, І. Магновського, Б. Малишева, Р. Мельника, О. Наливайка, С. Онищенко, Т. Удалов, І. Полякова, Ю. Притики, В. Сердюк, А. Стрижак, Г. Христова, Д. Хорошковської тощо.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити судовий захист економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні.

Результати дослідження. Конституцією визначено, що правом на судовий захист наділений кожен громадянин нашої держави незалежно від

віку (ст.55). Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами. Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не дозволяється. Юрисдикція судів поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції. Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних. Судові рішення ухвалюються судами [1]. Відповідна система захисту прав та інтересів особи забезпечує правовий механізму регулювання різних інститутів альтернативного вирішення, як-то спорів або порушеного права, і саме запровадження і захист конкурентних відносин є одним із пріоритетів держави.

Щодо антимонопольного законодавства в Україні захист інтересів різних суб'єктів від зловживання недобросовісною конкуренцією покладено у своїй більшості на Антимонопольний комітет України, що на нашу думку, є суперечливим, оскільки може викликати недоброчесні зловживання відповідних посадових осіб. Законодавець чітко передбачив, що саме держава здійснює антимонопольно-конкурентну політику та сприяє розвитку змагальності у сфері господарювання на основі загальнодержавних програм, що затверджуються Верховною Радою України за поданням Кабінету Міністрів України. Ця політика у сфері економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності та захисту суб'єктів господарювання і споживачів від недобросовісної конкуренції здійснюється уповноваженими органами державної влади та органами місцевого самоврядування.

Органам державної влади та органам місцевого самоврядування, їх посадовим особам забороняється ухвалювати акти та вчиняти дії, які усувають конкуренцію або необґрунтовано сприяють окремим конкурентам у підприємницькій діяльності чи запроваджують обмеження на ринку, не передбачене законодавством. Законом можуть бути встановлені винятки з цього правила з метою забезпечення національної безпеки, оборони чи інших загальносуспільних інтересів [2]. Однак у державі саме суд є одним із важливих складових елементів системи державної влади. При цьому хоча він і наділений власними, гарантуючими самостійність і незалежність повноваженнями, цей орган функціонує в

тісній взаємодії з іншими гілками державної влади і в процесі свого утворення та реалізації постає як невід'ємний компонент єдиного цілого [3, с.353-354]. Як зазначив В. Бандурка, саме органам судової влади належить передове та найбільш відповідальне місце в охороні прав і свобод громадян [4, с. 5].

Що ж до зловживань монопольним (домінантним) становищем на ринку, то вони визначаються такими чинниками, як: 1) встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б установити за умов існування значної конкуренції на ринку; 2) застосування різних цін чи різних інших умов до рівнозначних угод з суб'єктами господарювання, продавцями чи покупцями без об'єктивно виправданих на те причин; 3) зумовлення укладання угод ухваленням суб'єктом господарювання додаткових зобов'язань, які за своєю природою або згідно з торговими та іншими чесними звичаями у підприємницькій діяльності не стосуються предмета договору; 4) обмеження виробництва, ринків або технічного розвитку, що завдало чи може завдати шкоди іншим суб'єктам господарювання, покупцям, продавцям; 5) часткова або повна відмова від придбання або реалізації товару за відсутності альтернативних джерел реалізації чи придбання; 6) суттєве обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання на ринку без об'єктивно виправданих на те причин; 7) створення перешкод доступу на ринок (виходу з ринку) чи усунення з ринку продавців, покупців, інших суб'єктів господарювання [5].

Саме тому в разі визначення на думку учасників господарської діяльності спірного рішення, винесеного Антимонопольним комітетом України, воно може бути оскаржено до господарського суду, який має вузьку спеціалізацію та фундаментальні основи діяльності якого базуються на нормах адміністративного права. Погоджуємось з точкою зору Л. Стратієнко, що господарські суди, маючи адміністративну природу, відіграють значну роль у державі, від їх діяльності залежить економічне благополуччя України, її позиції у внутрішній і зовнішній торгівлі, сприяють покращенню підприємницького клімату на території країни, оскільки надають впевненості підприємствам, організаціям тощо, які тільки-но розпочали комерційну діяльність на території України.

Господарські суди забезпечують здорову конкуренцію між

учасниками тієї чи іншої ринкової сфери, є запорукою якісного залучення іноземного капіталу для розвитку держави, виступають у ролі стабілізатора економіки та забезпечують законність правових відносин між суб'єктами господарювання [6]. Учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників. Захист прав суб'єктів підприємницької діяльності регулюється нормами цивільного і господарського права.

Згідно з нормами господарського права законодавець чітко визначив коло судів, які можуть розглядати такі рішення. Так, рішення Антимонопольного комітету України, адміністративної колегії Антимонопольного комітету України та державного уповноваженого Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарського суду міста Києва. Рішення адміністративної колегії територіального відділення Антимонопольного комітету України оскаржуються до господарських судів Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. Також законодавець уповноважив Господарський суд запитом Антимонопольного комітету України повідомляти Антимонопольний комітет України про судові справи, що вирішуються на підставі законодавства про захист економічної конкуренції [2]. Передбачено, що господарсько-правова відповідальність базується на принципах, згідно з якими потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; передбачена законом відповідальність виробника (продавця) за недоброякісність продукції застосовується також незалежно від того, чи є застереження про це в договорі; сплата штрафних санкцій за порушення зобов'язання, а також відшкодування збитків не звільняють правопорушника без згоди другої сторони від виконання прийнятих зобов'язань практично; у господарському договорі неприпустимі застереження щодо виключення або обмеження відповідальності виробника (продавця) продукції.

Також слід зазначити, що через суд здійснюється застосування примусового виконання рішень Антимонопольного комітету України, як наприклад, щодо застосування штрафів та пені, нарахованої на несплачену суму штрафу. Окрім того законом передбачено, що державний

уповноважений Антимонопольного комітету України, голова територіального відділення Антимонопольного комітету України чи уповноважені ними працівники Антимонопольного комітету України, його територіальних відділень мають право знайомитися з матеріалами цих справ та отримувати копії документів. Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення мають право вступити у справу як треті особи, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, якщо рішення може вплинути на їх права та обов'язки при здійсненні державного контролю щодо захисту економічної конкуренції.

Відповідно до статті 218 Господарського кодексу підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання. Учасник господарських відносин відповідає за невиконання або неналежне виконання господарського зобов'язання чи порушення правил здійснення господарської діяльності, якщо не доведе, що ним вжито всіх залежних від нього заходів для недопущення господарського правопорушення. У разі якщо інше не передбачено законом або договором, суб'єкт господарювання за порушення господарського зобов'язання несе господарсько-правову відповідальність, якщо не доведе, що належне виконання зобов'язання виявилось неможливим унаслідок дії непереборної сили, тобто надзвичайних і невідворотних обставин за даних умов здійснення господарської діяльності. Не вважаються такими обставинами, зокрема, порушення зобов'язань контрагентами правопорушника, відсутність на ринку потрібних для виконання зобов'язання товарів, відсутність у боржника необхідних коштів [2].

Окрім того, суб'єкти господарювання має право оскаржити до суду рішення будь-якого органу державної влади або органу місцевого самоврядування щодо застосування до нього адміністративно-господарських санкцій. У разі ухвалення органом державної влади або органом місцевого самоврядування акта, що не відповідає законодавству й порушує права чи законні інтереси суб'єкта господарювання, останній має право звернутися до суду із заявою про визнання такого акта недійсним.

Зазвичай на практиці названа вище категорія справ потребує ретельного вивчення та дослідження доказової бази, що потребує значного часу розгляду цих справ, окрім того у сфері економічної діяльності

відсутній чітко визначений закон, а чинні досить часто суперечать один одному.

Висновки. Таким чином, на нашу думку, судовий захист економічної конкуренції та обмеження монополізму в Україні є вузькоспеціалізованим напрямком, що базується на сукупності норм адміністративного, економічного, торгового, цивільного та господарського права з метою відновлення порушеного права, охорони й захисту порушених прав як підприємців, так і споживачів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. Відомості *Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України. URL.<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
3. Государственное управление: основы теории и организации / под ред. В. Козбаненко. Москва.: Статут, 2000. 912 с.
4. Судебные и правоохранительные органы Украины: учебник / под ред. проф. А.М. Бандурки. Харьков: Ун-т внутр. дел, 1999. 350 с.
5. Обмеження монополізму та захист економічної конкуренції за законодавством України. URL. https://minjust.gov.ua/m/str_3815
6. Стратієнко Л.В. Адміністративно-правові засади організації та функціонування господарських судів України. Автореф. на здобут.канд.юр.наук.12.00.07.Київ. 2013. 20 с.
7. Про Антимонопольний комітет України. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3659-12#Text>

УДК 340.5.153

Кудін А. А.

РОЛЬ АНГЛОСАКСОНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ СІМ'Ї У РОЗВИТКУ
ПРАВОВИХ СИСТЕМ СВІТУTHE ROLE OF THE ANGLOSAXON LEGAL FAMILY IN THE
DEVELOPMENT OF THE LEGAL SYSTEMS OF THE WORLD

У статті розкрито особисті англосаксонської правової сім'ї та з'ясовано її вплив на сучасні правові системи світу. Доведено, що англосаксонська система права розвивалась поступово за рахунок історичних подій в різних державах, в першу чергу Великої Британії, об'єднуючи їх в єдину систему права, яка на сьогодні розвивається та модернізується через призму часу. Визначено засади Англосаксонської правової сім'ї щодо виділення загального права і права справедливості, і як наслідок – поділу судочинства на загальне право та право справедливості.

Ключові слова: англосаксонська правова сім'я, демократія, загальне право, загальне право, право справедливості, система права.

The article reveals the features of the Anglo-Saxon legal family and clarifies its impact on modern legal systems of the world. It has been proven that the Anglo-Saxon legal system has developed historically gradually in various states, primarily in Great Britain, by merging into a single legal system, which is currently being developed and modernized. The principles of the Anglo-Saxon legal family are the separation of common law and the law of justice and the division of justice into common and fair.

Key words: Anglo-Saxon legal family, common law, democracy, justice law, legal system.

Вступ. Сучасний світ перебуває на переломному етапі. Цьому сприяє низка чинників. Найбільш вагомими з них є успіхи в економічному розвитку недемократичних держав, зокрема Китаю, який здійснює фінансово-економічна експансію та нав'язує свої цінності десяткам країн. Є й інші приклади існування режимів, які є фактично антилюдськими, – наприклад, Північна Корея, з якої беруть приклад інші диктатори –

зокрема В. Путін (Росія) та О. Лукашенко (Білорусь). Іншими словами, демократичні завоювання західного світу перебувають під загрозою.

Напрямки виходу з цієї кризи треба шукати зокрема й в історичній ретроспективі правових систем. У цій статті ми звернемося до класичної теорії, що відображає цінності Англосаксонської правової сім'ї та її вплив на розвиток правових систем світу в минулому й сучасності.

До проблеми історичних та правових аспектів розвитку англосаксонської правової сім'ї зверталися вітчизняні та зарубіжні вчені Ю. Ведерніков, В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко, М. Лазаренко, А. Папірна, О. Петришин, О. Правоторова, Р. Фелікс, М. Цвік, Р. Мухаєв, Є. Полянський, А. Павлів, Т. Джефферсон та ін. Проте вони безпосередньо викликів щодо сучасного стану розвитку англосаксонської правової сім'ї не торкалися, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії природного права, теорії права, історії держави і права, а також вітчизняного та зарубіжного законодавства виявити й описати сучасний стан розвитку англосаксонської правової сім'ї.

Результати дослідження. Основою англосаксонської правової сім'ї є система права Великої Британії. Іншими словами, усі системи права англосаксонської правової сім'ї мають у своїй основі англосаксонське право. Під ним розуміють сукупність правових принципів, що панували в Англії з VI століття. Термін «англосаксонський» історично використовується для опису будь-якого представника германських народів, який від V століття до часу норманського заснування (1066 р.) населяв і управляв територіями, що сьогодні є частиною Англії та Вельсу.

Західні науковці виділяють чотири етапи розвитку англосаксонської правової сім'ї, які в подальшому вплинули на розвиток правових систем світу [1].

Перший етап датується періодом до 1066 р. (до нормандського завоювання), що характеризується основними формотворчими процесами англійського права. Упродовж цього періоду Англія входила до складу Римської імперії, проте основне римське право не зробило основоположного впливу на розвиток правової сім'ї народів, що населяли найбільший європейський острів. Народи кожного з англосаксонських

королівств говорили на різних діалектах. Вони фактично були різними народами з подальшим об'єднанням у правову сім'ю, що було здійснено шляхом поєднання скандинавського права з так званими варварськими законами (*leges barbarorum*) континентальної Європи. Завдяки цьому було складено звіт законів, який називався «німецьким правом». Англосаксонське право було написано простонародною мовою і було відносно вільним від римського впливу, як це було в континентальних законах, які були написані латинською мовою. Римський вплив на англосаксонське право був непрямим і здійснювався насамперед через церкву. Певний скандинавський вплив на англосаксонське право відбувся внаслідок вторгнень вікінгів VIII – IX століть. Лише завдяки завоюванню норманами римське право було втілене у франкському праві, що у свою чергу вплинуло на закони Англії [1; 2].

Англосаксонське законодавство складалося з трьох складових: законів та указів, оприлюднених королем, авторитетних звичаїв, таких як ті, що містяться в Книзі судді, та приватних компіляцій правових норм і нормативних актів. Основний акцент робився на кримінальному праві, а не на приватному, хоча певні матеріали стосувались питань публічного адміністрування, забезпечення громадського порядку та церковних питань [1].

Англосаксонська правова система опиралась на засадничу дискусію між фольклорним (народним) правом і привілеями. Під правовим фольклором розумілася сукупність правил незалежно від того, сформульовані вони письмово чи ні, однак до яких можна апелювати як до вираження юридичної свідомості людей загалом або спільнот, з яких воно складається. Воно мало племінний характер. Із часом фольклорні норми племен модифікувались або відкидалися спеціальними постановами королівської влади [3].

Тим самим створювалось привілейоване землеволодіння. Правила, що стосуються правонаступництва родичів, були замінені поступками заповідальної влади та підтвердженнями грантів і заповітів, а також були надані спеціальні привілеї щодо стягнення штрафів. Із часом права, що випливали з королівських привілейованих указів стали домінувати над народним правом. До X століття дії окремої людини розглядалися не як зусилля власної волі, а як дії його спорідненої групи. Питання особистого

захисту, шлюбу, піклування та правонаступництва регулювалися законом спорідненості. Те, що розпочалося як природний союз, згодом стало засобом примусової відповідальності за беззаконня. Оскільки асоціацій виявилось недостатньо, інші колективні органи, такі як гільдії та селища, взяли на себе ці функції. У період до нормандського завоювання королівське законодавство формалізувалося. Багато норм вже були направлені на захист людини [4].

Другий розвитку етап розвитку англосаксонського права починається з перемоги Вільгельма Завойовника та зачатком норманського завоювання і, за думкою британських учених, закінчується встановленням династії Тюдорів у 1485 року. Завоювання завершилось підкоренням місцевих феодалів новому королю в 1070 – 1075 рр., що дало норманам повний контроль над Англією. Норманське панування на Британському острові усунуло ту ієрархію, яка була на той час, фактично замінила його іноземною, франкомовною монархією з аристократією та церковною ієрархією [5, 6]. Ці події дали певні результати, зокрема щодо початку утворення сучасної англійської мови та культури, зменшення скандинавського впливу, тісніших зав'язків Англії з континентальною Європою і заклало основу для суперництва з Францією, що практично продовжується і до сьогодні. У сфері права норманський період забезпечив створення єдиної централізованої системи королівських суддів та створення єдиних джерел права для правозастосування та правотворчості через інститут судового прецеденту, тобто було здійснено започаткування прецедентного права [1; 5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12].

Третій етап датується з XV до середини XIX століття, коли почали формуватися принципи під назвою «право справедливості» та приділятися вагома увага приватному праву. Основними причинами появи нових принципів права була система жорсткого ставлення до підсудних. Коли формальне виконання покарання навіть за незначне суспільно шкідливе діяння могло бути дуже жорстоким. Населення зверталось до королів з петиціями щодо пом'якшення покарання за малозначне діяння. Ці фактори вказували, що загальна система права більше не працювала з точки зору справедливості покарання людей, а працювала на винищення населення за малозначні проступки. Після появи такого фактору, як право справедливості, Лорд Канцлер за повноваженнями, якими він був

наділений, через короля реалізовував своє право втручатися у правосуддя та пом'якшувати або, навпаки, застосовувати більш жорсткіші покарання, посилаючись не на прецеденти, а на загальні принципи права, аргументуючи своє рішення [14, 15].

В умовах сьогодення Велика Британія зберігає традицію вирішувати справи завдяки праву справедливості. Проте з боку англійських науковців здійснюється критика щодо виділення коштів з бюджету на право справедливості, яке не реалізується на практиці. Уважають, що цей інститут уже не має існувати в правових документах, а лише в історичних архівах. На думку, провідних британських учених, право справедливості не може існувати та реалізовуватись у сучасних реаліях, адже характеристики понять «справедливий» та «правовий» різняться та не можуть застосовуватись спільно. Однак більшість учених з ними не погоджуються, і велика кількість університетів, у яких викладають юридичні дисципліни, і на сьогодні викладають це право як окремий предмет [14].

Четвертий етап англосаксонської правової сім'ї бере початок із середини XIX століття, а саме через зміни в законодавстві шляхом модернізації. Основні етапи, які характеризуються науковцями, – це створення єдиної системи законодавства, об'єднавши загальне право та право справедливості; роль статутів починає посідає важливе місце у системі джерел права; вагому роль починає відігравати цивільне право [9; 13; 16].

Було утворено суди графств, які уповноважені вирішувати цивільні справи. При цьому вищі суди як історична система судів загального права зберегли свої основоположні повноваження. Вони могли розглядати будь-які справи. Проте судовий процес у вищих судах був дуже дорогим, і раціональність звернення до суду обирали сторони, які звертаються. Королівські суди розглядали справи переважно ті, у яких однією зі сторін була корона. Якісними змінами були кроки судової реформи в 1872 – 1875 роки, коли було ухвалено Закон «Про судоустрій», що реорганізував вищі суди королівств, і створено замість них Верховний Суд Правосуддя двох інстанцій – високий суд та апеляційний Суд [1; 10; 12; 13; 14].

Остання судова система збереглась і в подальшому виключила подвійність юрисдикції. У XX ст. судова система Великої Британії не

заснала суттєвих змін. Судові реформи 1971 і 1981 рр. зумовили реорганізацію Верховного суду Великої Британії, який був поділений на три палати: Високий суд, який розглядав зазвичай цивільні справи; суд Корони, що спеціалізувався на кримінальних справах, та Апеляційний суд. Вищою судовою інстанцією, як і раніше, продовжує залишатися Палата лордів [5; 6; 10; 14].

Отже, у другій половині ХХ століття у Великій Британії фактично завершився складний шлях реорганізації та модернізації англосаксонської правової сім'ї, що призвів її до логічного завершення ефективно працюючої системи права, яка у свою чергу працює й сьогодні. Підтвердженням цього є те, що не тільки піддані Корони, однак практично кожний бізнесмен із будь-якої країни прагне зареєструвати свій бізнес та приживати у юрисдикції чи використовувати як арбітра справедливую судову систему саме Великої Британії.

У США англосаксонська система права різниться залежно від особливостей використання права справедливості в різних штатах. Застосовуючи певну пропорцію між загальним правом і правом справедливості, використовуються різні інструменти правового захисту. Найбільш розповсюдженим засобом захисту порушених прав є грошова виплата або грошова компенсація. В американських судах із цивільних справ може застосовуватись суд присяжних на рівні федерального суду [17; 18; 19; 20].

Третій президент США Т. Джефферсон у 1785 р. намагався обмежити повноваження судової системи. На його погляд, суд не має втручатись у справи, які не підпадали під загальне право. Проте Верховний суд США надав інший висновок, що суди мають більш ширші повноваження щодо обрання певних видів захисту у справах, які стосуються права справедливості. Судовим прецедентом останнього є справа «Віллард проти Тейло» (Willard v. Tayloe), 75 U.S. 557 (1869 р.), у якій суд постановив, що відшкодування (грошова компенсація) не є предметом абсолютного права жодної зі сторін, і такі питання покладаються на розсуд суду та вирішується після розгляду всіх обставин кожної конкретної справи. Ця справа багато років є основоположною для інших справ, які належали до права справедливості [20]. На сьогодні федеральні суди переважної кількості штатів об'єднали загальне право та право справедливості у судах

загальної юрисдикції. Проте загальне право та право справедливості досі використовується для успішного вирішення найбільш складних справ [21]. Крім того треба підкреслити, що є штати, які зберегли окремі суди для права справедливості і загального права. Незмінною цариною права справедливості залишаються справи щодо заповіту, усиновлення, опікунства, шлюбу та розлучення [1; 22; 23; 24].

Отже, правова система Сполучених Штатів Америки наскрізь пронизана за своєю сутністю правом справедливості незалежно від того, чи функціонують відокремлені суди справедливості, чи засади справедливості розглядається судами загального права. Але в будь-якому разі у складних справах або справах, де може бути накладена жорстка санкція, в пергу першу смертна кара, право справедливості має пріоритет перед загальним правом.

Сучасна правова система стародавньої та могутньої держави Індії бере свій початок з 1947 р., коли Парламентом тільки що відновленої незалежної країни було ухвалено акт, що утвердив спеціальні засоби правового захисту загального права як чинника правозастосовної практики законодавства. 1963 року він був трансформований в акт про спеціальні засоби правового захисту – «Specific Relief Act», відповідно до якого було кодифіковано положення із права справедливості щодо: відновлення володіння нерухомим майном; виконання договорів в натурі; виправлення документів; розірвання договорів; анулювання юридичних актів; рішення про визнання; судові заборони. За допомогою цього природа юридичного захисту в Індії перетворилась на ефективну процедуру, яка перейшла до компетенції загального права. Проте в особливо важких справах Індія продовжує застосовувати норми справедливого права, які поширюються на всі загальні суди Індії. У кримінальних справах застосовуються принципи загального права, проте в особливо важких і заплутаних справах Верховний Суд Індії продовжує застосовувати право справедливості [25].

Отже, незважаючи на значне несприйняття імперських цінностей Великої Британії, у перші роки своєї незалежності Індія фактично в повному обсязі запозичила та узаконила в себе різновид англійської правової системи, що характеризується органічним поєднанням права справедливості та загального права. Аналогічно з іншими країнами цієї правової сім'ї у більшості справ використовується загальне право. Однак у

судах вищої інстанції в найбільш складних справах, а також у кримінальних із суворим видом покарання продовжує застосовуватися безпосереднє право справедливості.

Традиційно формально визнаючи моральний авторитет монарха Великої Британії, Австралія залишила у своїй правовій системі всі атрибути англосаксонської системи права, в першу чергу доктрину права справедливості. Верховний суд Австралії 1980 року підтвердив життєздатність традиції доктрин справедливості як безпосереднього застосування у складних чи специфічних судових справах, відповіді на розв'язання яких не дає загальне право.

Треба підкреслити, що англосаксонська правова традиція впливає опосередковано не тільки на країни цієї правової сім'ї, але й має вплив на держави, які традиційно сповідують цінності романо-германської правової сім'ї. Наприклад, в Україні система права працює на загальних рівнях, подібно застосовуючи загальне право, яке прописане в чинному законодавстві, проте Верховний суд фактично при утвердженні зразкових і типових рішень має право застосувати право справедливості [26].

Їх усі без винятку суди мають врахувати під час ухвалення нових судових рішень, а також рішень Європейського суду з прав людини [27]. Практично можна стверджувати, що деякою мірою в українській системі права почали використовуватися судові прецеденти як обов'язкові для виконання судами рішення Європейського суду з прав людини та типових і зразкових рішень Верховного суду.

Дуже слушні засади щодо підтвердження цього та практики упровадження їх в життя були прописані в Законі України «Про забезпечення права на справедливий суд». У ньому зокрема вказується, що право і закон не є тотожним, й отже, певні рішення зі справ, які надійшли до касаційної інстанції, мають розглядаються в першу чергу через призму права справедливості, в другу чергу – через призму закріпленого законодавства [28, 29]. Слушним прикладом зазначеного є Постанова Касаційного цивільного суду Верховного Суду від 23 травня 2018 р. у справі № 537/4905/15-ц, яка зазначає, що тлумачення ст. 526 ЦКУ свідчить, що цивільне законодавство містить загальні умови виконання зобов'язання, що полягають у його виконанні належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦКУ, інших актів цивільного законодавства, а

за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або інших вимог, що звичайно ставляться. Це правило є універсальним і підлягає застосуванню як до виконання договірних, так і недоговірних зобов'язань. Недотримання умов виконання призводить до порушення зобов'язання [30; 31].

Висновки. Отже, англосаксонська система права розвивалась поступово за рахунок історичних подій в різних державах, в першу чергу Великої Британії, об'єднуючи їх в єдину систему права, яка на сьогодні розвивається та модернізується через призму часу. Непересічні засади англосаксонської правової сім'ї щодо виділення загального права і права справедливості, і як наслідок – поділ судочинства на загальне право та право справедливості – прямо чи опосередковано використовуються в усіх без винятку системах права демократичних правових держав незалежно від того, до якої правової сім'ї вони фактично належать.

Список використаних джерел:

1. Britannica. Anglo-Saxon law. British Encyclopedia. 2019. URL: <https://www.britannica.com/topic/Anglo-Saxon-law>
2. Полянський Є. Першоджерела англо-американської юриспруденції: від права стародавнього риму до формування загального права. Юридичний Вісник. 2014. №6 http://yurvisnyk.in.ua/v6_2014/42.pdf].
- 3.Павлів А. Розвиток держави й вищих представницьких органів Англії та Франції в дореволюційний період. Віче. 2014. С. 13-17.]
4. Мухаєв Р. Норманської завоювання і його наслідки. специфіка сеньйоріальної монархії в англії. велика хартія вольностей 1215. Історія держави і права зарубіжних країн. 2015.
https://stud.com.ua/93656/pravo/normanskoyi_zavoyuvannya_yogo_naslid_ki_sp_etsifika_senyorialnoyi_monarhiyi_angliyi_velika_hartiya_volnost
- 5 . Kings of England 1066-1135 (Normandy). Foundation for Medieval. 2019. URL: <https://fmg.ac/Projects/MedLands/ENGLAND,%20Kings%201066-1603.htm>
6. William I ‘the Conqueror’, King of England. William I ‘the Conqueror’, King of England. The Peerage. 1999. URL: <https://www.thepeerage.com/p10203.htm>
7. Цвік М, Петришин О, Авраменко О. Загальна теорія держави і права. Харків. Право, 2009. 642 с.

8. Колодій А, Копейчиков В, Лисенков С. Теорія держави і права. Київ. Юрінком Інтер 2003. 356 с.
9. Кельман М, Мурашин О. Загальна теорія держави і права. Київ. Кондор. 2006. 524 с.
10. William I ‘The Conqueror’ (r. 1066-1087). The Royal Family. 2019. URL: <https://www.royal.uk/william-the-conqueror>
11. Royal Titles Act 1953. UK Parliament. 2019. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Eliz2/1-2/9>
12. James, Robinson Planche. The Conqueror and His Companions. Tinsley brothers, 1874. 304 p.
13. Судові органи Англії (Великобританії). LawBook.online. 2008 URL: <https://lawbook.online/gosudarstva-zarubejnogo-pravo/sudovi-organi-angliji-63758.html>
14. William I of England. British Encyclopedia. 2019. URL: <https://www.britannica.com/biography/William-I-king-of-England>
15. Andrew, Burrows. We Do This At Common Law But That in Equity. Oxford Journal of Legal Studies. 2002. # 22(1). 1-16 pp.
16. Бостан Л., Бостан С. Історія держави і права зарубіжних країн. Київ.: Центр учбової літератури. 2008. 730 с.
17. Harris v Digital Pulse Pty Ltd (2003) 56 NSWLR 298, (Spigelman CJ). 2003. URL: <https://nswlr.com.au/preview/56-NSWLR-298>
18. JD Heydon, MJ Leeming, PG Turner, Meagher, Gummow & Lehane’s Equity: Doctrine and Remedies (LexisNexis, 5th ed, 2015). LexisNexis. 2015. https://store.lexisnexis.com.au/products/meagher-gummow-lehanes-equity-doctrines-remedies-5th-edition-skumeagher_gummow_lehanes_equity_doctrines_remedies_5e
19. Letter from Thomas Jefferson to Phillip Mazzei. 2007 Wayback Machine. The Papers of Thomas Jefferson, Volume 29: 1 March 1796 to 31 December 1797. Princeton University Press, 2002, pp. 73-88. URL: <https://jeffersonpapers.princeton.edu/selected-documents/jeffersons-letter-philip-mazzei>
20. Willard v. Tayloe, 75 U.S. 557, 565. JUSTIA. <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/75/557/>
21. John, P. Dawson. Judicial Revision of Frustrated Contracts: The United States. Boston University Law Review. # 64:1. January 1984. p. 32.

22. Events Subsequent to the Contract as a Defence to Specific Performance. *Columbia Law Review*. May 1916. p. 411.

23. Shirley, Renner. *Inflation and the Enforcement of Contracts*. Cheltenham, England: Elgar, 1999. p. 20.

24. Hawes, Lesley Anne. Another Conflict in the Circuits Brewing Over Bankruptcy Court's Equitable Powers Under §105(a). *ABF Journal*. 18 June 2015.

25. Independence Day Celebrations 1947.

URL:https://artsandculture.google.com/exhibit/independence-day-celebrations-1947/gQ7T_zFF?hl=ru].

26. Про судоустрій і статус суддів. Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 31. Ст.545.

27. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини. Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

28. Судова Влада України. Ідеальної моделі судової системи не існує в жодній країні. Богдан-Львів. 2019.

URL:<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1138314/>

29. Про забезпечення права на справедливий суд. Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 18, № 19-20. Ст.132.

30. Виконання зобов'язань у практиці Касаційного цивільного суду. Ліга. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/VSS00658?an=1>

31. Цивільний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

УДК 342.951:343.211 (477)

Зубов О. О.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДДІВ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

JUDGES 'INFORMATION: PROBLEMS

У статті досліджено інформаційне забезпечення в судах. Україна перебуває на шляху реформування та оптимізації доступу до всіх ресурсів, зокрема й тих, що стосуються питань судоустрою. Нагальною проблемою, яка потребує вирішення, залишається електронне врядування, про яке вже не один рік іде мова, а також надання своєчасної та достовірної інформації у вирішенні проблемних питань. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплені питання інформаційного забезпечення судової діяльності, які є невід'ємним елементом регулювання інформаційних відносин у цій системі. Останніми роками інформатизація отримує подальший розвиток: у судах запроваджено інформаційну систему «Електронний суд», встановлено системи відеоконференцзв'язку. Однак на сьогодні політично та економічно зацікавлені високопосадовці продовжують чинити значний тиск на судову систему, не даючи можливості обирати законні рішення.

Уведення в дію єдиної автоматизованої системи у судах дозволить підвищити рівень довіри населення до цієї гілки влади, отримувати громадян у стислі строки необхідну інформацію щодо рішень у справах або іншу необхідну інформацію, дозволить зберігати велику кількість електронних документів та мати швидкий доступ до них, значно знизить навантаження на суди та дозволить більш якісно й виважено підходити до справ у провадженнях.

Ключові слова: *статус, адміністративне право, судоустрій, інформація, апарат суду, інформаційне забезпечення, судова адміністрація.*

The article examines information support in courts. Ukraine is on the path of reforming and optimizing access to all resources, including the judiciary. An urgent problem that needs to be solved is e-government, which has been

discussed for many years, as well as the provision of timely and reliable information in solving problems. The Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" enshrines issues of information support of judicial activity, which are an integral part of the regulation of information relations in this system. In recent years, informatization has been further developed in the courts, the information system "Electronic Court" has been introduced, and video conferencing systems have been established. However, today, politically and economically interested high-ranking officials continue to put significant pressure on the judiciary, preventing them from choosing legal solutions.

The introduction of a single automated system in the courts will increase public confidence in this branch of government, receive citizens in a short time the necessary information on decisions in cases, or other necessary information, will store a large number of electronic documents and have quick access to them, will significantly reduce burden on the courts and will allow a better and more balanced approach to cases in the proceedings.

Key words: *status, administrative law, judicial system, information, court staff, information support, judicial administration.*

Вступ. Україна перебуває на шляху реформування та оптимізації доступу до всіх ресурсів, зокрема й що стосується питань судоустрою. Нагальною проблемою, яка потребує вирішення, залишається електронне врядування, про яке вже не один рік йде мова, а також надання своєчасної та достовірної інформації у вирішенні проблемних питань. У Законі України «Про судоустрій і статус суддів» закріплені питання інформаційного забезпечення судової діяльності, які є невід'ємним елементом регулювання інформаційних відносин у цій системі. Останніми роками інформатизація отримує подальший розвиток: у судах запроваджено інформаційну систему «Електронний суд», встановлено системи відеоконференцзв'язку. Однак на сьогодні політично та економічно зацікавлені високопосадовці продовжують чинити значний тиск на судову систему, не даючи можливості обирати законні рішення. Саме тому питання інформаційного забезпечення суддів потребує особливо підходу та досліджень.

В основу дослідження лягли роботи науковців з адміністративного права В. Авер'янова, О. Бандурки, В. Бевзенка, О. Безпалової, Ю. Битяка,

В. Галуцька, В. Гаграшука, П. Діхтієвського, А. Іванищука, В. Зуй, І. Голосніченка, С. Ківалова, В. Колпакова, Т. Коломоєць, А. Комзюка, О. Кузьменко, Р. Мельника, О. Ульяновської та інших.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб дослідити інформаційне забезпечення в судах.

Результати дослідження. Останніми роками особлива увага звертається на працівників судового апарату щодо підвищення рівня їх професійної майстерності, збільшення повноважень, приближення роботи до європейських стандартів. На території України започаткована навчальна програма проекту ЄС «Прозорість та ефективність функціонування судової системи України», що поширювалась на персонал апеляційних та адміністративних судів, однак додаткові семінари проводились і для працівників Верховного Суду та територіальних управлінь Державної судової адміністрації України [1]. Цей веб-портал розроблено для адміністративного персоналу судів – E-learning Net Space (<http://www.ujfr.org.ua/e-learning>), для професійного спілкування, обміну досвідом та дистанційного навчання працівників судів усієї України. На вебпорталі працюють форуми для обговорення актуальних тем функціонування суду, інформатизації в судах, статусу помічника судді, нового законопроекту «Про судоустрій» та інших, де обмінюються досвідом та формують загальну думку представники судів. Для Керівників апаратів судів і помічників суддів створено окремі території професіоналів, де вони обговорюють теми, які стосуються їхньої професії. Відповідно до цього основними завданнями інформаційно-аналітичної інформаційного забезпечення є забезпечення представників суддівської системи відповідними інформаційними та аналітичними матеріалами; забезпечення постійного аналізу практики застосування чинного законодавства як українського, так і міжнародного з метою сприяння реалізації судового контролю; співробітництво з органами державної влади та органами місцевого самоврядування; ведення електронних каталогів тощо; надання науково-методологічної та освітньої допомоги суддям й іншим працівникам судового апарату, через вебпортал для професійного спілкування, обміну досвідом та дистанційного навчання працівників судів усієї України [2].

Саме введення в діяльність суду інформаційних технологій має

створити необхідні інформаційні ресурси, що дозволить удосконалити ведення документообігу в судах, ведення діловодства та архівної роботи, дозволить швидше взаємодіяти з органами державної влади, забезпечить інформаційну відкритість, доступність громадян. В Україні відсутня єдина інтегрована система, яка б дозволила отримувати безперешкодно, відповідно до законодавства необхідну інформацію. Кожен орган державної влади створює свій власний вебсайт, на який виставляють будь-яку хаотичну інформацію, а тому продовжується паперова тяганина.

Державними органами проводиться робота з опрацювання документів переважно в паперовому вигляді, що значно ускладнює оперативне вжиття заходів для вирішення проблемних питань, своєчасне надання адміністративних послуг та довідкової інформації з питань діяльності державних органів [3].

Крім того законодавець чітко прописав, що учасникам судового процесу на підставі судового рішення забезпечується можливість брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції у порядку, встановленому законом. Обов'язок забезпечити проведення відеоконференції покладається на суд, який отримав судове рішення про проведення відеоконференції незалежно від спеціалізації та інстанції суду, який прийняв таке рішення [4]. В Україні створено державне підприємство «Інформаційні судові системи», віднесене до сфери управління Державної судової адміністрації України. Підприємство є адміністратором Єдиної судової інформаційної системи та Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи і вживає заходів, пов'язаних із технічним та організаційно-технологічним забезпеченням функціонування АСДС та інших підсистем, зокрема як системного інтегратора [5]. Також Державна судова адміністрація України здійснює функції держателя Єдиного державного реєстру судових рішень і забезпечує його ведення [4].

Тобто інформаційне забезпечення судів є управлінською діяльністю, яка спрямована на формування та діяльність інформаційних систем уповноваженими на це органами й особами для забезпечення судової інформації. У такому разі об'єктом цих відносин є інформація та відповідні інформаційні ресурси. Слід відзначити, що чіткого визначення серед науковців щодо інформаційного забезпечення не досягнуто.

Саме визначення слова «інформація» походить від лат. *informatio* –

«відомості, роз'яснення, виклад». Воно багатозначне і тому суворого визначення бути не може. У широкому значенні інформація – це відображення реального (матеріального, предметного) світу, що виражається у вигляді сигналів і знаків [6]. Закон України «Про інформацію» трактує слово «інформація» як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді, а також до суб'єктів владних повноважень відносить орган державної влади, орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень [7]. У нашому випадку до суб'єктів інформаційних правовідносин у системі судоустрою віднесемо Вищу раду правосуддя, Раду суддів України, Вищу кваліфікаційну комісію суддів України, ДСА України, територіальні управління ДСА України, Національну школу суддів України, державні підприємства, що входять до сфери управління органів системи правосуддя.

Повністю погоджуємось із В. Єльцовим, який зазначив, що інформаційні правовідносини в системі судоустрою – це врегульовані правом і охоронювані державою суспільні відносини, що виникають у процесі виробництва, збирання, отримання, зберігання, перетворення, пошуку, передавання, поширення, споживання інформації органами судової влади, а також функціонування інформаційної інфраструктури, учасники яких є носіями інформаційних прав і обов'язків. Основою інформаційного забезпечення судів загальної юрисдикції є формування й використання інформації та інформаційних ресурсів. Інформацією є будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Інформаційні ресурси суду є складовою частиною інформаційних систем, під якими розуміють організаційно впорядковані сукупності документів (масивів документів) та інформаційних технологій, зокрема з використанням засобів обчислювальної техніки і зв'язку, що реалізують інформаційні процеси [8].

Але слід зазначити, що якщо у великих містах автоматизовані системи судів працюють, то ті, що містяться в сільській місцевості, до сьогодні не забезпечені належним Інтернетом та іншою відповідною

технікою, що не дає можливості належним чином працювати інформаційній системі. Іншою проблемною складовою на місцях є відсутність професійного кадрового потенціалу та певні перекося, що відбуваються при реформуванні судів, відсутність належного фінансування, застарілі підходи до вирішення справ тощо.

Висновки. Уведення в дію єдиної автоматизованої системи в судах дозволить підвищити рівень довіри населення до цієї гілки влади, отримувати громадянами у стислі строки необхідну інформацію щодо рішень у справах або іншу необхідну інформацію, дозволить зберігати велику кількість електронних документів та мати швидкий доступ до них, значно знизить навантаження на судів і дозволить більш якісно та виважено підходити до справ у провадженнях.

Список використаних джерел:

1. Судові процеси в Україні організує Європа?. 2019. URL.<https://www.radiosvoboda.org/a/2147618.html>
2. Віртуальна професійна спільнота для працівників апаратів українських судів. URL. <http://court.gov.ua/34367777721/1235466956/>
3. Про схвалення Концепції створення та функціонування інформаційної системи електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів : розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 верес. 2012 р. № 634-р. *Урядовий кур'єр*. 2012. 19 верес. № 169.
4. Про судоустрій та статус суддів. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
5. Положення про автоматизовану систему документообігу суду. Рішення Ради суддів України від 26.11.2010 № 30. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vr030414-10#Text>
6. Поняття інформації. URL.<https://step.org.ua/konspekt/info/tema1>.
7. Про інформацію. Закон України. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
8. Єльцов В. Правове регулювання інформаційного забезпечення діяльності судів: автореф. на здобут. канд.юр.наук. 12.00.07. Харків. 2013. 21с.

УДК 342.95:349.4

Шпак Ю. С.

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ
ПУБЛІЧНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ, ЯКІ ЗДІЙСНЮЮТЬ ОХОРОНУ
ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В
УКРАЇНІ****ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF PUBLIC ADMINISTRATION
ENTITIES ENGAGED IN THE PROTECTION OF AGRICULTURAL LAND IN
UKRAINE**

У статті сформовано поняття та розкрито зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють охорону земель сільськогосподарського призначення в Україні. Доведено, що це система юридичних елементів, серцевиною яких є встановлені на основі норм адміністративного права адміністративні обов'язки і права публічних органів та їх посадових осіб. Адміністративно-правовий статус виникає об'єктивно, якщо забезпечити охорону земель сільськогосподарського призначення без компетентних суб'єктів публічної адміністрацією не можливо. Його встановлено нормами адміністративного права, зовнішнім виразом яких є джерела адміністративного права. На високому рівні насамперед це Земельний кодекс України та Закон України «Про охорону земель». Його серцевиною є адміністративні обов'язки та права суб'єкта публічної адміністрації (повноваження), що можуть доповнюватись завданнями (функціями) та підставами й порядком виникнення правосуб'єктності адміністративних органів. До них належать Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та суб'єкти громадянського суспільства.

The article defines the concept and discloses the content of the administrative and legal status of public administration entities that consider the protection of agricultural lands in Ukraine. It has been proven that this is a system of legal elements, the core of which is the administrative duties and

rights of public bodies and their officials established on the basis of the norms of administrative law.

The administrative-legal status arises objectively if it is not possible to ensure the protection of agricultural lands without competent subjects of the public administration. It is established by the norms of administrative law, the external expression of which are the sources of administrative law. At a high level, it is primarily the Land Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Land Protection". Its core is the administrative duties and rights of the subject of public administration (powers). Which can be supplemented with tasks (functions) and grounds and order of emergence of legal personality of administrative bodies. These include the Cabinet of Ministers of Ukraine, central bodies of executive power, the Council of Ministers of the Autonomous Republic of Crimea, local bodies of executive power, bodies of local self-government and subjects of civil society.

Keywords: *administrative activity, administrative and legal status, administrative body, administrative service, agriculture, competence, Earth, executive activity, executive authorities, local community, protection.*

Вступ. Адміністративно-правове забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення здійснюється не в певній безособовій формі, а конкретними органами та посадовими особами суб'єктів публічної адміністрації. Загалом слід зазначити, що наявність в адміністративно-правових відносинах публічного посередника – суб'єкта публічної адміністрації – є невід'ємною рисою адміністративного права. Адміністративно-правові відносини у вузькому розумінні – це суспільні відносини, урегульовані нормами адміністративного права [4]. Соціальність – це практика взаємозв'язку та солідарної діяльності людей. Держава є одним із найважливіших інститутів суспільства, центральним елементом його політичної системи. Політологи термін «держава» трактують у трьох значеннях: як асоціацію, що міститься на окремій території, об'єднує всіх членів суспільства; як відносини політичної влади – сукупність зв'язків між громадянами й органами держави; як адміністративні органи влади та правові норми, що визначають їх функціонування [9].

Крайньою рисою в політологічному розумінні держави як соціального

об'єднання людей є адміністративні органи. У теорії права держава постає в найбільш точному і конкретному вимірі як інститут публічної влади, що діє в масштабі всього суспільства, як чітка організація за посередництвом системи державних органів, наділених повноваженнями у певних сферах публічного адміністрування суспільства [3, с. 51-52].

Отже, публічна адміністрація є невід'ємним суб'єктом адміністративно-правових відносин забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення Україні. В умовах сьогодення їх правове становище в державі й суспільстві вимагає новітнього наукового аналізу.

Стан дослідження. До проблеми адміністративно-правового забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні звертали свою увагу вчені-правники. Серед них найбільш вагомий внесок зробили О. Артеменко, Бебик, А. Брунь, О. Вівчаренко, В. М. Гаврилюк, В. Галуцько, Є. Додіна, Р. Гнідан, Р. Гнідан, Н. Грабовець, С. Губарев, Ю. Губенко, М. Дейнега, Р. Ємець, О. Гафурова, В. Єрмоленко, Т. Зінчук, М. Золотарьова, Ю. Краснова, І. Ковальчук, Т. Кондратюк, О. Кулинич, В. Курило, К. Кучерук, В. Курило, А. Мартин, Л. Мілько, А. Мірошниченко, М. Ліхтер, Н. Новак, О. Правоторова, О. Снідевич, С. Слюсаренко, Стеценко, О. Стець, О. Піддубний, К. Тоцька, А. Третяк, О. Уразовська, В. Уркевич, С. Хом'яченко, І. Цвігун, В. Циплухіна, Ю. Шовкун, В. Шкарупа, О. Яра та ін. Проте безпосередньо зазначені вчені аналізованою нами проблематикою не займалися, а зосереджували свої зусилля на більш загальних спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, теорії права та чинного вітчизняного адміністративного законодавства розкрити зміст і сформулювати поняття адміністративно-правового статусу забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні.

Результати дослідження Відповідно до тлумачного словника української мови «статус» – це становище; певний стан чого-небудь [12]. Вибірковим змістом енциклопедичної категорії «стан» є обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує; ситуація, сукупність суспільно-політичних відносин; обстановка суспільного життя та соціальна група людей із закріпленими законом правами та обов'язками [11].

Для нашого дослідження найбільш слушним є останнє енциклопедичне розуміння аналізованої категорії. Відповідно ми можемо зробити висновок, що адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють забезпечення охорони земель сільськогосподарського призначення в Україні, у вузькому розумінні – це сукупність обов'язків та прав суб'єктів владних повноважень, які встановлені на основі норм адміністративного права. Таке спрощене розкриття змісту аналізованої категорії, на наш погляд, не може задовольнити наукову спільноту. Тому звернемося до більш широкого наукового аналізу.

У юридичній доктринальній літературі існують певні наукові підходи до розкриття змісту адміністративно-правового статусу. Виходячи з теоретичних роздумів Є. Додіної, можна узагальнити, що в теоретичному сенсі виділення категорії адміністративно-правового статусу суб'єкта права вбачається виправданим передусім в узгодженості його місця й ролі в системі суб'єктів адміністративного права, коли він стає невід'ємною їх частиною. Він не тільки стає підконтрольним вищим за рангом суб'єктам публічного адміністрування, але й сам наділяється певними владними на основі норм адміністративного права повноваженнями [5]. На думку Н. Лебідь, адміністративно-правовий статус державних інспекцій є складною правовою конструкцією, що включає в себе його цілі, завдання, функції; компетенцію; організаційний блок елементів; відповідальність [8]. О. Стець доводить, що до структури адміністративно-правового статусу державної служби входять такі елементи, як завдання, принципи, функції, компетенція, взаємодія, структура, організація діяльності. При цьому, на думку вченого, визначальними елементами правового статусу є завдання, принципи й функції, центральними – компетенція і взаємодія, допоміжними – структура й організація діяльності [13].

Комплексно до аналізу наукової природи адміністративно-правового статусу владного суб'єкта підійшла М. Золотарьова. Вона доводить, що адміністративно-правовий статус колективного владного суб'єкта – це складна юридична конструкція, головною складовою якої є компетенція, що доповнюється відповідальністю, завданнями, функціями, організацією (структурою) та порядком діяльності (формами та методами діяльності, порядком створення та припинення). М. Золотарьова підкреслює що

колективний суб'єкт публічної адміністрації має входити до системи публічних органів, мати наділену законодавством компетенцію в межах визначених завдань і здійснювати публічне адміністрування з визначеною метою [7].

Із зазначеного різноманіття доктринальних підходів щодо з'ясування адміністративно-правового статусу суб'єкта владних повноважень можна зробити узагальнення, що адміністративно-правовий статус виникає не тільки тому, що встановлюється чинним адміністративним законодавством, але саме тому, що зазначений суб'єкт владних повноважень здійснює державну функцію з метою забезпечення публічного інтересу, і без його існування суспільство обійтися не може; серцевиною адміністративно-правового статусу суб'єкта владних повноважень є його компетенція, що встановлюється на основі норм адміністративного права; до адміністративно-правового статусу додатково може бути віднесено принципи адміністративної діяльності суб'єктів публічної адміністрації та їх завдання (функції); також до адміністративно-правового статусу суб'єкта публічної адміністрації можуть належати підстави й порядок їх створення, реорганізації та ліквідації.

Земельний кодекс України розкриває адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації обігу земель через «повноваження». Згідно з теорією права повноваження – це взаємопов'язані (об'єднані) адміністративні обов'язки та права суб'єктів публічної адміністрації, надані йому законним чином і необхідні для досягнення поставлених перед ним завдань [14, с. 81].

Земельний кодекс України розкриває повноваження в галузі земельних відносин Верховної Ради Автономної Республіки Крим; обласних рад Київської і Севастопольської міських рад; районних рад у галузі; районних у містах рад; сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих органів у галузі земельних відносин. Зокрема до повноважень останніх належить: розпорядження землями комунальної власності, територіальних громад; передання земельних ділянок комунальної власності у власність громадян та юридичних осіб; надання земельних ділянок у користування із земель комунальної власності; вилучення земельних ділянок комунальної власності із постійного користування; викуп земельних ділянок приватної власності для суспільних потреб

відповідних територіальних громад сіл, селищ, міст; організація землеустрою; обмеження, тимчасова заборона (зупинення) використання земель громадянами і юридичними особами в разі порушення ними вимог земельного законодавства; підготовка висновків щодо вилучення (викупу) та надання земельних ділянок; інформування населення щодо вилучення (викупу), надання земельних ділянок; внесення пропозицій до районної ради щодо встановлення і зміни меж сіл, селищ, міст; вирішення земельних спорів [6].

Також Земельний кодекс України виділяє серед суб'єктів публічної адміністрації повноваження в галузі земельних відносин Кабінету Міністрів України; центральних органів виконавчої влади, що забезпечують: формування та реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, у галузі земельних відносин; реалізацію державної політики зі здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення й охорони природних ресурсів у галузі земельних відносин; формування державної політики у сфері земельних відносин; реалізує державну політику у сфері земельних відносин Ради Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій у галузі земельних відносин та державних органів приватизації в галузі земельних відносин [6].

Спеціальний Закон України «Про охорону земель» доповнює повноваження органів державної влади і органів місцевого самоврядування в галузі охорони земель. А саме визначає, що регулювання в галузі охорони земель здійснюють Кабінет Міністрів України, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, а також спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади в межах повноважень, установлених законом. Зокрема визначає, що до повноважень сільських, селищних, міських рад у галузі охорони земель на території сіл, селищ, міст належать: розроблення, затвердження і реалізація цільових програм та документації із землеустрою щодо охорони та використання земель відповідно; ухвалення рішень про здійснення виконавчими органами сільських, селищних, міських рад державного контролю за використанням та охороною земель; економічне стимулювання раціонального

використання й охорони земель; вирішення інших питань у галузі охорони земель відповідно до закону. Закон України «Про охорону земель» також піднімає проблему громадського контролю за використанням та охороною земель. Його можуть здійснювати громадські інспектори, які призначаються відповідними органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади. Вони діють на підставі положення, затвердженого центральними органами виконавчої влади, що забезпечують формування державної політики у сферах земельних відносин, охорони навколишнього природного середовища [10].

Висновки. Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють охорону земель сільськогосподарського призначення в Україні, характеризується такими особливостями:

- він виникає об'єктивно, адже забезпечити охорону земель сільськогосподарського призначення без компетентних суб'єктів публічної адміністрації не можливо;

- установлюється нормами адміністративного права, зовнішнім виразом яких є джерела адміністративного права, на високому рівні це насамперед Земельний кодекс України та Закон України «Про охорону земель»;

- його серцевиною є адміністративні обов'язки та права суб'єкта публічної адміністрації (повноваження);

- вони можуть доповнюватися завданнями (функціями) та підставами й порядком виникнення правосуб'єктності;

- до суб'єктів належать Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, Рада Міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування та суб'єкти громадянського суспільства.

Отже, адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють охорону земель сільськогосподарського призначення в Україні, – це система юридичних елементів, серцевиною яких є встановлені на основі норм адміністративного права адміністративні обов'язки і права публічних органів та їх посадових осіб, які існують у суспільстві об'єктивно та одним із завдань яких є недопущення посягань і відновлення порушеного права земельної

власності, дотримання екологічних норм і правил землекористування, а також загального публічного інтересу держави й суспільства.

Список використаних джерел:

1. Артеменко О., Слюсаренко С. Особливості оподаткування підприємств агропромислового комплексу в Україні. Право. Людина. Довкілля. 12 (2). 2020. С. 133-139.
2. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, О. Кузьменко та ін.; за ред. В. Галуцька, О. Правоторової. Видання четверте. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с.
3. Бебик В. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика: монографія. Київ: МАУП, 2001. 384 с.
4. Галуцько В., Курило В., Короед С. та ін. Адміністративне право України: Т.1 Загальне адміністративне право /за ред. В. Галуцька. Херсон: Грінь Д.С. 2015. 272 с.
5. Додіна Є. Адміністративно-правовий статус громадських організацій в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2002. 21 с.
6. Земельний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2002. № 3-4. Ст.27.
7. Золотарьова М. Адміністративно-правовий статус державних податкових інспекцій в Україні : автореф. дис... канд. юрид. наук.: 12.00.07. Дніпро, 2009. 20 с.
8. Лебідь Н. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2004. 20 с.
9. Людина в сучасному соціумі. Навчально-методичні матеріали. Тернопільський економічний університет. 2011. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/559/1/%D0%BB%>
10. Про охорону земель. Закон України від 19 червня 2003 р. № 962-IV. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 39. Ст.349.
11. Стан. Словник української мови: в 11 томах. Том 9. С. 643. URL : <http://sum.in.ua/s/stan>
12. Статус. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. С. 671. URL : <http://sum.in.ua/s/status>
13. Стець О. Адміністративно-правовий статус Головного управління

державної служби України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07.
Одеса, 2011. 19 с.

14. Теорія держави і права: підручник / О. Петришина. Харків: Право,
2015. 368 с.

УДК 342.93(477)

Щавинська Ю. М.

**АДМІНІСТРАТИВНА ПРОЦЕДУРА РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ
В УКРАЇНІ**

**ADMINISTRATIVE PROCEDURE OF PROPERTY RIGHTS REGISTRATION
IN UKRAINE**

У статті сформовано поняття та розкрито стадії адміністративної процедури державної реєстрації речових прав. Доведено, що це адміністративно-правові та господарсько-процесуальні відносини, які складаються з порядку послідовно здійснюваних суб'єктами публічної адміністрації та господарськими судами правових дій стосовно забезпечення прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом речових обов'язків. Це здійснюється через видання (оскарження видання) адміністративного акта щодо обліку й публічного визнання речових прав та їх обтяжень і відповідної пріоритетної державної охорони права власності.

***Ключові слова:** адміністративна процедура, адміністративний акт, господарський суд, державна реєстрація, права власності, речове право, стадія, суб'єкт публічної адміністрації.*

The article forms the concept and reveals the stages of the administrative procedure of state registration of property rights. It is proved that these are administrative-legal and economic-procedural relations, which consist of the order of successively carried out subjects of public administration and commercial courts of legal actions to ensure the rights and legitimate interests and / or to perform the duties prescribed by law. This is done by issuing (appealing against the issuance) of an administrative act on the registration and public recognition of property rights and their encumbrances and the relevant priority state protection of property rights.

***Key words:** administrative act, administrative procedure, Commercial Court, property law, property rights, stage, state registration, subject of public administration.*

Вступ. Забезпечення речових прав фізичних і юридичних осіб є необхідною умовою належного функціонування ринкової економіки та в цілому – правопорядку в державі. Одним із найбільш ефективних засобів попередження та відновлення посягань на право власності є їх державна реєстрація та подальший ретельний державний захист від різного виду посягань. Зазначена державна реєстрація здійснюється уповноваженими на те законом суб'єктами публічної адміністрації та відповідно до певної послідовності правових дій – адміністративних процедур, які є певним чином розробленими та легалізованими для використання. Проте в цій сфері існує певна частина невирішених проблем, які призводять до порушення права суб'єктів права власності, що в умовах правової демократичної держави з ринковою економікою є неприпустимим.

До проблеми адміністративної процедури реєстрації речових прав в Україні звертали увагу вітчизняні вчені-адміністративісти В. Авер'янов, А. Авторгов, С. Беньковський, І. Бойко, С. Братель, О. Буханевич, В. Галунько, М. Гончаренко, М. Гурковський, І. Данильєва, Є. Додіна, М. Добкін, О. Єщук, А. Зеленов, С. Короєд, Л. Крупнова, С. Овчарук, Я. Пономарьова, А. Пухтецька, О. Лагода, Н. Лебідь, Я. Михайлюк, О. Пономарьов, А. Правдюк, К. Ростовська, С. Саїв, О. Соловйова, С. Стеценко, В. Сьоміна, О. Стець, І. Сторожук, Є. Харитонов, О. Юшкевич, Я. Тамаря, В. Тимощук, С. Чирик, А. Школик, О. Юшкевичта ін. Проте вони безпосередньо питання адміністративної процедури щодо реєстрації речових прав не аналізували, а зосереджували свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних думок із цієї проблематики вчених-адміністративістів, чинного законодавства та проєктів нормативно-правових актів з'ясувати юридичну природу та зміст адміністративної процедури реєстрації речових прав в Україні.

Результати дослідження. Нормативним регулювання проваджень адміністративної процедури реєстрації речових прав в Україні є низка нормативно-правових актів законодавчого й підзаконного характеру. Це Цивільний кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Господарський процесуальний кодекс України, Постанова Кабінету Міністрів України від

25 грудня 2015 р. № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», Постанова Кабінету Міністрів від 26 жовтня 2011 р. № 1141 «Про затвердження Порядку ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно», Наказ Міністерства юстиції України від 28 березня 2016 р. № 898 «Про врегулювання відносин, пов'язаних з державною реєстрацією речових прав на нерухоме майно, що розташоване на тимчасово окупованій території України», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 29 березня 2016 р. за № 468, Наказ Міністерства юстиції України від 21 листопада 2016 р. № 3276 «Про затвердження Вимог до оформлення заяв та рішень у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», зареєстрований у Міністерстві юстиції України 21 листопада 2016 р. за № 1504.

Треба зазначити, що спеціальний законодавчий акт, який урегулює адміністративно-процедурні відносини Верховною Радою України, ще остаточно не ухвалений [12]. Тим самим при здійсненні аналізу вченим та при правореалізації суб'єктам правозастосування необхідно користуватися доктринальними положеннями теорії адміністративного права у цій сфері.

Слушно юридичну природу процедури розкриває І. Бойко, який доводить, що категорія «адміністративна процедура» й інші, пов'язані з нею, не є усталеними для адміністративно-правової науки. Серед науковців відсутнє однакове розуміння терміна «адміністративна процедура» й інших, пов'язаних із ним, та їх змістовного наповнення. На його думку, існують два підходи до розуміння адміністративної процедури. Перший описує через процедуру майже всю діяльність суб'єктів публічної адміністрації. Другий відносить до процедурної певну частину такої діяльності. На його погляд, тут є безліч варіантів вирішення питання, що охоплюється адміністративною процедурою. У правовій науці процедура – це регламентований юридичною нормою порядок учинення дій або ухвалення рішень у сфері правозастосування. Термін «адміністративний» у науці має подвійне значення: той, що пов'язаний з управлінням, і той, що має служити. Таке розуміння базової категорії адміністративного права відповідає двом типам правовідносин, що виникають у сфері публічного адміністрування. Це, по-перше, ті відносини, що мають управлінський характер, виникають за ініціативи

владарюючих суб'єктів, у яких на приватних осіб покладається здебільшого виконання обов'язків. По-друге, у відносинах із публічною адміністрацією приватні особи реалізують значну частину своїх прав, що зумовлює існування так званих сервісних адміністративних правовідносин. Адміністративна процедура спрямована на ухвалення адміністративного акта або укладення адміністративного договору. Вчений підкреслює, що більшість суб'єктивних прав приватних осіб реалізується в межах адміністративної процедури заявного характеру [3]. На наш погляд, не виникає сумніву, що більшість адміністративних процедур щодо реєстрації речових прав є саме заявного характеру.

Трохи з іншого боку розриває юридичну природу адміністративної процедури М. Одарюк, який доводить, що в сучасній юридичній літературі виділяється ще один самостійний підхід до розуміння правової процедури. Його прийнято називати алгоритмічним підходом. Зазначений підхід зумовлений специфікою правового типу і правової форми регуляції соціальних відносин, внутрішньо притаманними праву як регулятору таких властивостей і характеристик, як абстрактна загальність, формальна визначеність, системність, загальнозначуща і загальнообов'язкова конкретизація тощо. Як уявляється, викладене розуміння процедури слід уважати вдалим, оскільки воно найбільш повно відображує сутність цього правового явища. Її сутність полягає в тому, що одна дія, яка наділена певним юридичним значенням, тягне за собою необхідність здійснення наступної, передбаченої законом дії. Знову ж таки, наступна дія, яка визначена законодавством як необхідна для досягнення результату, тісно пов'язана з попередньою, а наслідком її виконання є зокрема й необхідність здійснення наступної дії [8]. Отже, адміністративна процедура реєстрації речових прав характеризується алгоритмічним підходом.

Лаконічно формується зміст адміністративної процедури в проєкті Закону про адміністративну процедуру – це визначений законом порядок розгляду та вирішення справи. Крім того, слушно в аналізованому проєкті нормативно-правового акта запропоновано, що процедурна дія – це дія адміністративного органу, що вчиняється під час розгляду справи, але якою справа не вирішується по суті. Процедурне рішення – рішення адміністративного органу, що ухвалюється під час розгляду справи, але

яким справа не вирішується по суті. Принципами адміністративної процедури є верховенство права, зокрема законності та юридичної визначеності; рівність перед законом; обґрунтованість; безсторонність (неупередженість) адміністративного органу; добросовісність і розсудливість; пропорційність; відкритість; своєчасність і розумний строк; ефективність; презумпція правомірності дій та вимог особи; офіційність; гарантування права особи на участь в адміністративному провадженні; гарантування ефективних засобів правового захисту [12].

Більш спеціально для нашого дослідження Я. Тамаря сформулювала, що адміністративна процедура з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно – це правовідносин, які врегульовуються нормативно-правовими актами та полягають у послідовно здійснюваних діях суб'єктів публічної адміністрації щодо розгляду заяви фізичної або юридичної особи про видання адміністративного акта з приводу речових прав на нерухоме майно (витягу, виписки або інформаційної довідки), спрямованих на забезпечення прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків [16]. Вчена узагальнює, що аналіз адміністративної процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно дозволяє виділити такі її стадії: звернення особи й прийняття заяви до розгляду державним реєстратором; розгляд справи; винесення рішення; оскарження ухваленого рішення (факультативна); виконання рішення [15].

Я. Тамаря доводить, що перша стадія – прийняття й перевірка документів, яка подаються для державної реєстрації прав та їх обтяжень; реєстрація заяви. Зазначену стадію слід поділити на дві підстадії – подання та реєстрацію заяви й перевірку документів, що подаються для державної реєстрації прав. Подання громадянином заяви і прийняття його до розгляду державним органом – це початкова стадія. На ній заявник офіційно виражає свій намір реалізувати своє право, свій обов'язок. Розгляд справи, пов'язаної зі здійсненням прав заявника, зазвичай відбувається з його ініціативи на підставі поданої заяви [15].

Для отримання адміністративної послуги з державної реєстрації речових прав розробляються відповідні інформаційні картки. Так, згідно з однією з них для державної реєстрації права власності на нерухоме майно подаються: заява про державну реєстрацію права власності на нерухоме

майно. Державний реєстратор, уповноважена особа за допомогою програмних засобів ведення Державного реєстру речових прав на нерухоме майно формує та роздруковує заяву, на якій заявник ставить підпис. Під час формування та реєстрації заяви державний реєстратор, уповноважена особа встановлює особу заявника. Державна реєстрація прав проводиться на підставі документів, необхідних для відповідної реєстрації, передбачених ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та Порядком державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2015 р. № 1127 «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Ця адміністративна послуга надається платно, крім випадків, передбачених ст. 34 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Державна реєстрація права власності та інших речових прав проводиться у строк, що не перевищує п'яти робочих днів від дня реєстрації відповідної заяви в Державному реєстрі прав [7].

Другою стадією є встановлення факту відсутності підстав для відмови в державній реєстрації прав та їх обтяжень, зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав та/або їх обтяжень – стадія «досліджень усіх обставин справи» [16]. Законодавством визначається вичерпний перелік підстав для відмови в наданні цієї адміністративної послуги, а саме: заявлене речове право, обтяження не підлягають державній реєстрації; заява про державну реєстрацію прав подана неналежною особою; подані документи не відповідають вимогам, установленим Законом України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень»; подані документи не дають змоги встановити набуття, зміну або припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяження; наявні суперечності між заявленими та вже зареєстрованими речовими правами на нерухоме майно та їх обтяженнями; наявні зареєстровані обтяження речових прав на нерухоме майно; заява про державну реєстрацію обтяжень щодо попереднього правонабувача подана після державної реєстрації права власності на таке майно за новим правонабувачем; після завершення строку, встановленого частиною третьою ст. 23 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», не усунуто обставини, що були підставою для ухвалення рішення про

зупинення розгляду заяви про державну реєстрацію прав; заява про державну реєстрацію прав та їх обтяжень під час вчинення нотаріальної дії з нерухомим майном, об'єктом незавершеного будівництва подана не до нотаріуса, який вчинив таку дію; заява про державну реєстрацію прав та їх обтяжень в електронній формі подана особою, яка згідно із законодавством не має повноважень подавати заяви в електронній формі; заявником подано ті самі документи, на підставі яких заявлене речове право, обтяження вже зареєстровано у Державному реєстрі прав; реєстрацію права власності щодо майна, що відповідно о поданих для такої реєстрації документів відчужено собою, яка на момент проведення такої реєстрації несена до Єдиного реєстру боржників, зокрема за виконавчими провадженнями про стягнення аліментів за наявності заборгованості з відповідних платежів [7].

Стадія оскарження ухваленого рішення щодо реєстрації речових прав – це факультативна стадія. Рішення, дії або бездіяльність державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації прав можуть бути оскаржені у квазісудовому (адміністративному) порядку та до суду.

Перша підстадія стосовно оскарження рішення, дії або бездіяльності державного реєстратора, суб'єкта державної реєстрації прав може бути реалізована через звернення до Міністерства юстиції України або його територіальних органів. Розгляд скарг Міністерством юстиції України та його територіальними органами здійснюється за заявою особи, яка вважає, що її права порушено, що подається в письмовій формі в порядку, визначеному ст. 37 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» та враховуючи положення Порядку розгляду скарг у сфері державної реєстрації, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 25.12.2015 № 1128. Суб'єктами уповноваження на розгляд скарг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень є, по-перше, Міністерство юстиції України, яке розглядає скарги: 1) на рішення державного реєстратора про державну реєстрацію прав (крім випадків, коли таке право набуто на підставі судового рішення, а також коли щодо нерухомого майна наявний судовий спір); 2) на рішення, дії або бездіяльність територіальних органів Міністерства юстиції України; по-друге, територіальні органи Міністерства юстиції України, що розглядають скарги: 1) на рішення (крім

рішення про державну реєстрацію прав), дії або бездіяльність державного реєстратора; 2) на дії або бездіяльність суб'єктів державної реєстрації прав. Територіальний орган Міністерства юстиції України розглядає скарги щодо державного реєстратора, суб'єктів державної реєстрації прав, які здійснюють діяльність у межах території, на якій діє відповідний територіальний орган. За наявності підстав для пересилання скарги за належністю Мін'юст чи відповідний територіальний орган пересилає її не пізніше п'яти днів з дня реєстрації Мін'юсту чи іншому територіальному органу з використанням системи електронного документообігу, про що повідомляється скажнику [7].

За результатами розгляду скарги Міністерство юстиції України та його територіальні органи ухвалюють мотивоване рішення про відмову в задоволенні скарги; задоволення (повне чи часткове) скарги шляхом ухвалення рішення про: а) скасування рішення про державну реєстрацію прав, скасування рішення територіального органу Міністерства юстиції України, ухваленого за результатами розгляду скарги; б) скасування [16].

Підстадія судового оскарження рішення, запису щодо державної реєстрації речового права на нерухоме майно чи обтяження такого права за іншою особою в Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно здійснюється за правилами цивільного або господарського судочинства залежно від суб'єктного складу сторін [19].

Висновки. Отже, адміністративна процедура державної реєстрації речових прав – це адміністративно-правові та господарсько-процесуальні відносини, які складаються з порядку послідовно здійснюваних суб'єктів публічної адміністрації та господарськими судами правових дії стосовно забезпечення прав і законних інтересів та/або на виконання особою визначених законом обов'язків шляхом видання (оскарження видання) адміністративного акта щодо обліку й публічного визнання речових прав та їх обтяжень і відповідної пріоритетної державної охорони права власності. Адміністративна процедура державної реєстрації речових прав поділяється на стадії: 1) звернення заявника і прийняття заяви до розгляду державним реєстратором; 2) розгляду справи; 3) винесення рішення; оскарження ухваленого рішення: а) адміністративне; б) судове.

Список використаних джерел:

1. Авер'янов В. Значення адміністративних процедур у реформуванні адміністративного права. *Часопис Київського університету права*. 2009. № 3. С. 8–14.
2. Адміністративна процедура та адміністративні послуги. Зарубіжний досвід і пропозиції для України / авт.-упоряд. В.П. Тимошук. Київ : Факт, 2003. 496 с.
3. Бойко І. Базові категорії права адміністративних процедур. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с. Братель С. Природа та особливості адміністративних процедур. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2014. N 2. С. 99–103.
4. Буханевич О. Поняття та сутність процедури надання адміністративних послуг. *Право і суспільство*. 2015. № 5. С. 126-131.
5. Зеленов А. Виконання судових рішень в адміністративних справах: стадія судового процесу або вид адміністративної процедури. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції: матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с.
6. Інформаційна картка адміністративної послуги державна реєстрація права власності на нерухоме майно. *Виконавчий комітет Сумської міської ради*. 2019. URL: https://cnap.gov.ua/sites/default/files/blanki/kartka_pravo_vlasnosti.pdf
7. Одарюк. М. Щодо сутності процедур у земельному праві. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с.
8. Лагода О. Адміністративна процедура: теорія і практика застосування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. Ірпінь, 2007. 21 с.

9. Михайлюк Я. Адміністративні послуги у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльно-правовий аналіз ; за заг. ред. к.ю.н., доц. А.А. Пухтецької. Київ : Київський ун-т ім. Бориса Грінченка, 2016. 224 с.

10. Оскарження рішень, дій або бездіяльності у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Східне міжрегіональне управління юстиції. 2019. URL: <https://kharkivobljust.gov.ua/oskarzhennia-rishen-dij-abo-bezdiialnosti-u-sferi-derzhavnoi-reiestratsii-rechovykh-prav-na-nerukhome-majno>].

11. Проект закону України про адміністративну процедуру. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834

12. Соловйова О., Сьоміна В. Щодо принципів адміністративної процедури. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с.

13. Стеценко С. Адміністративний процес в контексті розвитку адміністративно-правової науки. Збірник наукових праць «Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку». Київ : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. С. 69-74.

14. Тамаря Я. Адміністративні процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 18 с.

15. Тамаря Я. Стадії адміністративної процедури з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]. Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2017. Вип. 78. С. 150-156.

16. Чирик С. Принципи адміністративної процедури. Адміністративна процедура: особливості формування української концепції : матеріали Круглого столу, м. Харків, 15 вересня 2017 р. Харків : Національна академія правових наук України, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2017. 112 с.

17. Школик А. Адміністративна процедура та її співвідношення з суміжними поняттями. Вісник Львівського університету. Серія Юридична.

2014. Випуск 59. С. 185–193.

18. Юрисдикція спорів про скасування рішення, запису щодо державної реєстрації речового права на нерухоме майно чи обтяження такого права за іншою особою у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно. Північно-західний апеляційний господарський суд. 2019. <https://nwag.court.gov.ua/sud4874/pres-centr/news/760196/>

19. A regulation for an open, efficient and independent European Union administration : European Parliament Resolution of 9 June 2016 (2016/2610(RSP)) / European Parliament. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0279_EN.pdf?redirect

20. On a law of administrative procedure of the European Union : European Parliament Resolution of 15 January 2013 (2012/2024(INL)) / European Parliament. URL: http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&language=EN&reference=P7-TA-2013-4#def_1_3

21. On good administration : Recommendation of the Committee of Ministers to Member States CM/Rec (2007)7 of 20 June 2007. URL: <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1155877>

УДК 351:63:27

Марчук В. В.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ, ЯКІ ВЕДУТЬ БОРОТЬБУ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ В УКРАЇНІ

ADMINISTRATIVE AND LEGAL STATUS OF PUBLIC ADMINISTRATION ENTITIES FIGHTING ORGANIZED CRIME IN UKRAINE

У статті розкрито зміст нормативного регулювання та адміністративно-правовий статус суб'єктів публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні. Доведено що воно має власну нормативно-правову базу, зовнішнім виразом якої є Конституція України, загальні та спеціальні джерела адміністративного права, головним серед останніх є спеціальний Закон «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, – це їх законодавчо прописані завдання, функції, обов'язки та права, які об'єктивно надаються їм задля попередження та прискання діяльності організованих злочинних груп, створення умов для притягнення осіб, які входять до їх складу, до кримінальної відповідальності, та адаптації таких осіб після відбуття покарання. Публічне адміністрування боротьби з організованою злочинністю здійснюється загальними і спеціальними суб'єктами публічної адміністрації. Серед спеціальних в умовах мирного часу провідними є органи, підрозділи та посадові особи Національної поліції, НАБУ, ДБР та прокуратури. В умовах воєнного стану – це СБУ та Головне управління розвідки Міністерства оборони України.

Ключові слова: адміністративні обов'язки та права, адміністративно-правовий статус, боротьба, завдання, нормативне регулювання, організована злочинність, статус, суб'єкт публічного адміністрування.

The article discloses the content of normative regulation and the administrative and legal status of subjects of public administration in the fight

against organized crime in Ukraine. It has been proven that it has its own regulatory and legal basis, the external expression of which is the Constitution of Ukraine, general and special sources of administrative law, the main among the latter is the special Law "On Organizational and Legal Basis of Combating Organized Crime". The administrative-legal status of subjects of public administration that fight against organized crime is their legally prescribed tasks, functions, duties and rights, which are objectively granted to them with the aim of preventing and suppressing the activities of organized criminal groups, creating conditions for attracting persons who are part of them to criminal liability, and realization of such persons after serving the sentence. Public administration of the fight against organized crime is carried out by general and special subjects of public administration. Among the special forces in peacetime, the bodies, divisions and officials of the National Police, the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, the State Bureau of Investigation and the Prosecutor's Office of Ukraine are the leading ones. Under martial law, the Security Service of Ukraine and the Main Intelligence Directorate of the Ministry of Defense of Ukraine.

Keywords: *administrative duties and rights, administrative and legal status, struggle, task, regulatory regulation, organized crime, status, subject of public administration.*

Вступ. У системі цінностей природного права первинними є невід'ємні права людини на життя здоров'я, честь гідність, право власності. Усі їх намагається грубо порушити організована злочинність, яка є загрозою як для громадян, так і для держави. Відповідно демократична, правова держава зобов'язана з нею боротися правовими й організаційними засобами.

Така боротьба здійснюється не в якійсь безособовій формі, а певними законодавчо прописаними суб'єктами публічної адміністрації, які наділені законом відповідною компетенцією. Зазначена юридична конструкція в юридичній літературі найбільш часто описується як адміністративно-правовий статус, який в умовах сьогодення переживає процес своєї трансформації. Адже без ефективних і таких, що самі суворо дотримуються норм права, суб'єктів владних повноважень досягти належного стану боротьби з організованою злочинністю не можливо. Отже, як теорія адміністративного права, так і правозастосування в цій сфері вимагає подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень. До проблеми публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні

звертались вчені-правники А. Бова, Г. Жаровська, О. Іщенко, В. Калиновський, О. Кваша, О. Користін, С. Констянтинов, М. Корнієнко, Д. Лазарєв, К. Марисюк, І. Марків, А. Мельниченко, І. Пшеничний, Є. Скулиш, Ю. Сорочик, Е. Федосов, Т. Чернадчук, С. Черних та ін. Проте безпосередньо суспільні відносини сфери предмета нашого дослідження вони не аналізували – їх наукові пошуки були зосереджені на більш загальних, спеціальних чи суміжних викликах.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії адміністративного права, доктринальних положень і чинного законодавства розкрити зміст нормативного регулювання та визначити статус загальних і спеціальних суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю.

Виклад основних положень. Публічне адміністрування здійснюється уповноваженим на те законом суб'єктом публічного адміністрування, який відповідає за забезпечення прав і свобод громадян, функціонування держави та суспільного життя. Одним із ключових завдань публічного адміністрування є боротьба з організованою злочинністю, яка є загрозою для суспільного благополуччя. Боротьба з організованою злочинністю розглядається в суспільстві як складний та системний процес, який вимагає інтеграції різноманітних засад, засобів та юридичних процедур, що використовуються на різних етапах такої боротьби [1].

Згідно з теорією адміністративного права публічне адміністрування як форма реалізації публічної влади – це адміністративна діяльність суб'єктів публічної адміністрації, яка є зовнішнім виразом реалізації завдань (функцій) виконавчої влади, що здійснюється з метою задоволення публічного інтересу й негативно відмежовується від законодавчої, судової та політичної діяльності [2].

В Україні нормативне регулювання боротьби з організованою злочинністю відбувається на основі низки правових актів, серед яких – Конституція України; Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», Закон України «Про Національну Поліцію»; Кримінальний кодекс України; Кримінальний процесуальний кодекс України; Закон України «Про Службу безпеки України» й інші правові акти, які можуть стосуватися публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні.

Нормативно-правове регулювання боротьби з організованою злочинністю в Україні визначає питання взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями у сфері боротьби з організованою

злочинністю, а також права й обов'язки державних органів і громади в боротьбі з організованою злочинністю. Крім того це регулювання передбачає можливість використання спеціальних засобів і форм боротьби з організованою злочинністю, таких як наближення, компрометування свідків, розшукування та тимчасове затримання осіб, які підозрюються в участі в організованій злочинній діяльності, тощо [3].

Певні актуальні напрямки боротьби з організованою злочинністю визначені в однойменній Стратегії, що затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126. Згідно з нею основними напрямками реалізації є удосконалення нормативно-правового забезпечення боротьби з організованою злочинністю; формування ефективної системи інституційного забезпечення боротьби з організованою злочинністю; запровадження механізмів координації та взаємодії у сфері боротьби з організованою злочинністю; запобігання організованій злочинності та боротьба зі злочинними організаціями у сферах із високим ризиком її прояву; інформаційно-аналітичне, наукове та кадрове забезпечення державних органів, що беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю; залучення громадськості до активної участі в боротьбі з організованою злочинністю; міжнародне співробітництво у сфері боротьби з організованою злочинністю [4].

Згідно зі словником української мови «статус» – це становище, стан [5, с. 671]. «Стан» – обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває, існує; ситуація, зумовлена певними обставинами, умовами. Сукупність ознак, рис, що характеризують предмет, явище в даний момент відповідно до певних вимог щодо якості, ступеня готовності і т. ін. Місце, роль у суспільстві, в соціальному чи професійному середовищі; становище [5, с. 643]. «Становище» – ті чи інші обставини, умови, в яких хто-, що-небудь перебуває [5, с. 648].

На думку С. Констянтинова, забезпечення адміністративно-правового статусу на загальнодержавному рівні реалізується завдяки функціонуванню особливого механізму, основними компонентами якого є організаційно-структурні утворення, адміністративно-правові заходи, нормативне забезпечення. Цей механізм є системною складовою загальнодержавного механізму впливу на соціальне негативні явища. Серед заходів забезпечення правового статусу найбільше відповідають вимогам захисту прав людини превентивні, тобто профілактичного та попереджувального характеру. Ефективність забезпечення адміністративно-правового статусу іноземців тісно пов'язана з удосконаленням координації дій її суб'єктів, інтенсивним

використанням інтегративних властивостей системи, налагодженням внутрішніх і зовнішніх інформаційних зв'язків, створенням сучасної нормативної бази, яка відповідає європейським стандартам [6].

Виходячи з положень Закону України № 3341-ХІІ, до спеціального державного органу по боротьбі з організованою злочинністю належить Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю при Президенті України. Він здійснює координацію діяльності всіх державних органів, на які покладено обов'язки здійснювати цю боротьбу. Положення про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю затверджується Верховною Радою України. Координаційний комітет створюється у складі Голови Служби безпеки України, Міністра внутрішніх справ України, першого заступника Міністра внутрішніх справ України – керівника Головного управління по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України, Голови Правління Національного банку України, Голови Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Голови Державного митного комітету України, начальника Головного управління державної податкової служби України. До складу Координаційного комітету можуть входити керівники інших міністерств та відомств, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю. У засіданнях Координаційного комітету беруть участь Голова Комітету Верховної Ради України з питань боротьби з організованою злочинністю і корупцією, Генеральний прокурор, начальник управління Генеральної прокуратури України по нагляду за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю [7].

Провідну роль у боротьбі з організованою злочинністю відіграє Кабінет Міністрів України. На думку С. Осауленка, його адміністративно-правовий статус визначено в нормах адміністративного права, які визначають завдання, функції, обов'язки та права вищого органу виконавчої влади України. Адміністративно-правовий статус Прем'єр-міністра України є статусом спеціального суб'єкта політичного та державного управління найвищого органу виконавчої влади, який включає сукупність його публічно-владних повноважень в управлінській та організаційно-розпорядчій сферах виконавчої влади та відповідні функціональні обов'язки. Політична відповідальність Прем'єр-міністра України настає за невиконання законодавчо визначених повноважень, завдань. Функції Кабінету Міністрів України у сфері державного управління – це нормативно встановлені напрямки та види державно-владної урядової діяльності

виконавчо-розпорядчого характеру. Шляхом реалізації державних управлінських функцій забезпечуються: створення та реорганізація органів управління, формування структури апарату управління, управлінських підрозділів, встановлення взаємозв'язків між управлінськими структурами, створення організаційних механізмів у сферах управління; визначення мети, напрямів, завдань, засобів реалізації соціальних, економічних, політичних, культурних програм; вироблення довгострокових завдань із передбачуваними наслідками; узгодження діяльності органів управління, їх посадових осіб, керівників інших управлінських структур, органів державної влади та місцевого самоврядування; визначення певних правил поведінки і діяльності у конкретній сфері підпорядкованого об'єкта; встановлення конкретних процедур управління (сертифікація, ліцензування, оподаткування, реєстрація тощо); механізм контролю, координаційної діяльності, формулювання завдань управлінської діяльності, організація роботи з кадрами апарату, яка включає в себе підготовку, підбір і розстановку, ротацію кадрів, їх перепідготовку, підвищення кваліфікації, заохочення і накладення стягнень та інші функції [8].

Переходячи безпосередньо до аналізу правового статусу державних органів, що протидіють організованій злочинності в Україні, слід зазначити, що це органи, підрозділи та посадові особи Національної Поліції України; Служби безпеки України; Генеральної прокуратури; НАБУ, ДБР, НАЗК та деякі інші. На наш погляд, в умовах воєнного стану сюди можна віднести й Головне управління розвідки Міністерства оборони України. Ці державні органи займаються попередженням, запобіганням, присіканням, створенням умов для притягнення осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів у складі організованих злочинних груп, до кримінальної відповідальності, зокрема створення умов за проведення досудового слідства в аналізованій категорії кримінальних проваджень [9].

Національна Поліція України в умовах мирного часу є основним владним суб'єктом, який здійснює найбільший об'єм правоохоронної діяльності у сфері боротьби з організованою злочинністю. Служба безпеки України є спеціалізованим органом, що займається захистом національної безпеки та боротьбою з тероризмом. Вона є основним суб'єктом, що здійснює боротьбу з організованою злочинністю в період воєнного стану, коли вона очолюється (організується) російсько-терористичними суб'єктами [10]. Генеральна прокуратура відповідає за проведення процесуального нагляду на стадії досудового слідства, здійснення

обвинувачення в суді та дотриманням законності при проведенні оперативно-розшукових дій щодо організованих злочинних груп [11].

Спеціалізовані підрозділи НАБУ та ДБР займаються боротьбою з організованою злочинністю в Україні щодо посадових і службових осіб. НАБУ займається, організаційною, оперативно-розшуковою та слідчою діяльністю щодо найбільш впливових політичних та публічних осіб, які підозрюються у скоєнні корупційних правопорушень, у нашому випадку – у складі організованих злочинних дій [12]. ДБР займається аналогічною адміністративною, оперативно-розшуковою та слідчою діяльністю, що реалізується організованими злочинними групами, до складу яких входять службові (посадові) особи меншого владного рівня [13; 14]. НАЗК – це центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом. Воно відповідальне за формування антикорупційної політики та запобігання корупції. Створене воно відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» та працює за напрямками антикорупційної стратегії та державної програми з її реалізації, виявлення корупційних норм права в законодавстві та проектах нормативно-правових актів, контролює дотримання правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців, контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя та ін. [15; 16].

До компетенції Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю належить: координація і сприяння діяльності органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю; розробка стратегії та рекомендацій щодо тактики боротьби з організованою злочинністю; організація співробітництва з питань боротьби з організованою злочинністю з відповідними органами інших держав та міжнародними установами; підготовка щорічних і спеціальних доповідей (інформацій) про стан організованої злочинності в Україні, основні напрямки та результати боротьби з нею і внесення їх на розгляд Президента України та Верховної Ради України; вирішення питань щодо розпорядження фондом сприяння боротьбі з організованою злочинністю. Рішення Координаційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю, ухвалені в межах його компетенції та відповідно до законодавства України, є обов'язковими для виконання державними органами й посадовими особами, до яких вони звернені [7].

При здійсненні публічного адміністрування боротьби з організованою злочинністю суб'єкти публічного адміністрування використовують різні методи

та форми публічного адміністрування. У сучасній юридичній літературі використовується більш загальна категорія «інструменти публічного адміністрування» [17]. Вони можуть бути загальні та спеціальні. Серед спеціальних слід виділити адміністративні заходи супроводу оперативно-розшукової діяльності та здійсненні досудового слідства щодо виявлення та розслідування злочинів, суб'єкти скоєння яких обґрунтовано підозрюються в участі у складі організованої злочинної групи. Важливу роль у боротьбі з організованою злочинністю у Україні відіграє співпраця між різними правоохоронними, публічними органами, спеціалізованими установами та суб'єктами громадянського суспільства.

Висновки: Отже, публічне адміністрування боротьби з організованою злочинністю в Україні має власну нормативно-правову базу, зовнішнім виразом якої є Конституція України, загальні та спеціальні джерела адміністративного права, головним серед останніх є спеціальний Закон «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю». Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації, які здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, – це їх законодавчо прописані завдання, функції, обов'язки та права, які об'єктивно надаються їм із метою попередження та прискання діяльності організованих злочинних груп, створення умов для притягнення осіб, які входять до їх складу, до кримінальної відповідальності та адаптації таких осіб після відбуття покарання. Публічне адміністрування боротьби з організованою злочинністю здійснюється загальними і спеціальними суб'єктами публічної адміністрації. Серед спеціальних в умовах мирного часу провідними є органи, підрозділи та посадові особи Національної поліції, НАБУ, ДБР та прокуратури. В умовах воєнного стану – це СБУ Головне управління розвідки Міністерства оборони України.

Список використаних джерел:

1. Боротьба з організованою злочинністю та корупцією: актуальні проблеми та шляхи вирішення. *Київський інститут культури*. 2010. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10607/>
2. Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
3. Боротьба з організованою злочинністю та корупцією: актуальні проблеми та шляхи вирішення. ОСВІТА. 2020. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/law/10607/>

4. Стратегія боротьби з організованою злочинністю. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2020 р. № 1126-р. 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>

5. Словник української мови: в 11 томах. Том 9, 1978. 2020. URL: <http://sum.in.ua/s/status>

6. Константінов С. Адміністративно-правовий статус іноземців в Україні та механізм його забезпечення : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2002. 18 с.

7. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю. Закон України 30 червня 1993 р. № 3341-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 35. Ст. 358. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3341-12#Tex>

8. Осауленко С. Адміністративно-правовий статус Кабінету Міністрів України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2010. 19 с.

9. Албул С., Домніцак Р. Розвідувальна інформація в оперативно-розшуковій діяльності Національної поліції України. *Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2017. Ч. 1. С.8-10.*

10. Про службу безпеки України. Закон України 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 382.

11. Про прокуратуру. Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2-3. Ст.12.

12. Про Національне антикорупційне бюро України. Закон України від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 47. Ст. 2051.

13. Про Державне бюро розслідувань. 12 листопада 2015 р. № 794-VIII. Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2016. № 6. Ст. 55.

14. Севрук В. Діяльність правоохоронних органів щодо протидії етнічній організованій злочинності: український і міжнародний досвід. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. URL: <http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/2363/1/5%20%>

15. Про запобігання корупції. Закон України 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст.2056.

16. Повноваження НАЗК. Національне агентство з питань запобігання корупції. 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/pro-nazk/>

17. Інструменти публічного адміністрування. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. та ін. Адміністративне право України. Повний курс. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. С. 143-179.

УДК 342.924

Одуха М. В.

**СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ПУБЛІЧНИХ
ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ**

**SUBJECTS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF PUBLIC PROCUREMENT IN
UKRAINE**

Під час проведеного нами наукового дослідження ми зробили висновок, що логічною є структура правовідносин «замовник –виконавець», проте законодавство немає традиційної дефініції виконавця, тобто протилежної сторони правовідносин публічної закупівлі, що зумовлює потребу у здійсненні власного формулювання поняття та наданні відповідної пропозиції для можливого внесення змін до закону. Розглядаючи етимологію слова «виконавець», розуміємо, що це особа, яка здійснює певну дію, виконує завдання або що-небудь інше. Якщо розглядати сам процес виконання, то це послідовна зміна якогось предмета чи явища, сукупність таких дій, які відбуваються за закономірним порядком і мають за мету досягнення певних результатів, включаючи зміну стану відповідних об'єктів зі сплином часу. У контексті публічних закупівель поняття «переможець процедури закупівлі» вважаємо недоречним, адже переможець – це той, хто здобув перемогу в певній сфері, хто отримав за це передбачений конкурсом приз, трофей, зрештою саме поняття переможця застосовується як категорія осіб у змагальних сферах життєдіяльності громадян (спортивні змагання, наприклад). У такому разі змагальність як така відсутня, замовник сам обирає із запропонованих варіантів, із ким укласти договір, а від так званого «переможця» не вимагається жодних зусиль для отримання тої самої перемоги, окрім як підготувати відповідний пакет документів. Доречніше було б використати поняття виконавця, адже це той, хто виконує замовлення та надає пропозицію, що становить предмет закупівлі та за якою замовник звернувся до процедур проведення електронних торгів. Тому пропонуємо внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі» (Відомості Верховної Ради України, 2016, № 9, ст. 89) щодо дефініції

протилежної замовникові закупівель сторони – учасника, а саме замінити слова «переможець» на «виконавець» по всьому тексту Закону з урахуванням усіх похідних форм цього слова.

Замовник публічних закупівель – це органи державної влади, фізичні та юридичні особи, що здійснюють підприємницьку, іншу господарську діяльність на території України та електронні закупівлі товарів, робіт і послуг за допомогою електронної системи публічних закупівель Prozzoro. Виконавець (постачальник) публічних закупівель здійснює певну дію, виконує завдання, роботу або надає послуги, товари замовнику за певну плату, заздалегідь визначену аукціоном електронної системи публічних закупівель Prozzoro.

Ключові слова: *адміністративно-правова процедура, виконавець, публічна закупівля, замовник, публічний інтерес, суб'єкт публічних закупівель, тендер, торговельний майданчик, удосконалення.*

During the scientific research conducted by us, we concluded that the structure of the legal relationship "customer - executor" is logical, but the legislation does not have a traditional definition of the executor, i.e. the opposite side of the legal relationship of public procurement, which necessitates the implementation of one's own formulation of the concept and the provision of an appropriate proposal for a possible amending the law. Examining the etymology of the word "performer", it becomes clear that it means a person who carries out a certain action, performs a task or something else. If we consider the execution process itself, it is a sequential change of some object or phenomenon, a set of such actions that take place in a regular order and are aimed at achieving certain results, including the change of the state of the relevant objects over time. In the context of public procurement, we consider the concept of "the winner of the procurement procedure" to be inappropriate, because the winner is the one who won a victory in a certain field, who received the prize, trophy provided for by the competition, in the end, the very concept of the winner is used as a category of persons in competitive spheres of citizens' life (sports competitions, for example).

In this case, there is no competition as such, the customer himself chooses from the offered options with whom to conclude a contract, and the so-called "winner" is not required to make any efforts to obtain the same victory, except to prepare the appropriate package of documents. It would be more appropriate to use the concept of executor, because this is the person who fulfills the order and provides the offer, which is the subject of the purchase and for which the customer applied to the electronic bidding procedures. Therefore, we propose to make changes to the Law of Ukraine "On Public Procurement" (Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine, 2016, No. 9, Article 89) in the part of the definition of the party opposite to the procurement customer - the participant, namely to replace the words "winner" with "executor » throughout the text of the law, taking into account the declension of words.

The public procurement customer is the state authorities, individuals and legal entities that carry out business and other economic activities on the territory of Ukraine and carry out electronic procurement of goods, works and services using the Prozorro electronic public procurement system. The performer (supplier) of public procurement - who carries out a certain action, performs tasks, work or provides services, provides goods to the customer for a certain fee, determined in advance by the auction of the electronic public procurement system Prozorro.

Keywords: *administrative and legal procedure, executor, public procurement, customer, public interest, subject of public procurement, tender, trading platform, improvement.*

Вступ. Особливістю використання публічних закупівель у розвинених європейських державах є те, що органи публічної адміністрації, а також державні та приватні компанії мають здійснювати закупівлю робіт, товарів і послуг відкрито та прозоро за допомогою встановлених вимог, визначених чинним законодавством. Міжнародний досвід здійснення публічних закупівель доводить, що найефективнішим способом їх здійснення є конкурсні умови для учасників таких закупівель.

Україна обрала шлях до інтеграції всіх правових норм відповідно до вимог Європейського Союзу, і тому виконання умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, зокрема у сфері здійснення публічних закупівель, є основним пріоритетним напрямком у сфері державного регулювання та діяльності органів публічної адміністрації.

Тому тема «Суб'єкти публічного адміністрування публічних закупівель в Україні» насправді викликає науковий інтерес. Адже для врегулювання цієї сфери суспільних відносин встановлено норми, відповідно до яких держава регулює питання проведення публічних закупівель.

У дослідженні було проаналізовано праці провідних учених, що досліджували сферу принципів публічного адміністрування публічних закупівель в Україні. Це зокрема В. Андрейцев, А. Бобкова, Н. Гавриш, А. Гетьман, В. Єрмоленко, І. Каракаш, В. Костицький, М. Краснова, Н. Малишева, О. Погрібний, В. Сидор, Т. Харитонова, Ю. Шемшученко, М. Шульга. Проте названі вчені торкалися цієї проблематики лише опосередковано, досліджуючи суміжні чи більш абстрактні поняття.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі чинного законодавства розкрити поняття «суб'єкти публічного адміністрування публічних закупівель в Україні».

Результати дослідження. Із суб'єктивного погляду, можна розкривати поняття суб'єктів публічного адміністрування публічних закупівель за структурою правовідносин типу «замовник – виконавець», однак чинне законодавство передбачає набагато ширше коло суб'єктів публічних закупівель.

Так, учені О. Шатковський та С. Яременко всіх замовників у сфері публічних закупівель поділяють на три групи: 1) «традиційні замовники-бюджетники» – органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування, створені відповідно до закону та які фінансуються з державного або місцевих бюджетів, а також юридичні особи-бюджетні установи, що фінансуються з державного або місцевих бюджетів (наприклад, заклади охорони здоров'я, освіти, науки, культури);

2) «підприємства» – державні або комунальні підприємства та їх об'єднання як юридичні особи, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі за наявності однієї з визначених законом ознак;

3) «монополісти» – суб'єкти господарювання (переважно державної або комунальної власності), які займають здебільшого монопольне становище у чітко перерахованих у Законі (п. 4 ст. 1) суспільно важливих видах діяльності (передусім, це комунальні послуги, електропостачання, аеропорти і морські порти, залізничний і міський електротранспорт тощо) [1].

Відповідно до вищезазначеного можемо зробити висновок, що формулювання вченими поняття «замовник» цілком логічне та має право на існування, адже воно ширше розкриває зміст терміна, що надається в чинному законодавстві у сфері публічних закупівель.

Проведений аналіз правового становища замовників та учасників публічних закупівель і здійснення класифікації таких суб'єктів за різними критеріями доводить існування суперечливих положень законодавства, що визначають їх місце, функції і призначення у процесі закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти. Зрозуміло, що публічні закупівлі є одним із важливих чинників формування належного середовища для стійкого розвитку національної сучасної економіки й забезпечення притоку інвестицій у ті галузі господарювання, які є пріоритетними. З огляду на це, питання належного регулювання правового становища замовників та учасників публічних закупівель як основних суб'єктів вказаної процедури наразі є актуальними і потребують належного правового впорядкування та підвищеної уваги науковців до вирішення теоретичних проблем правового становища замовників (державних замовників) закупівель товарів, робіт та послуг за державні кошти. Перспективи подальших розвідок у цьому напрямку полягають у потребі внесення змін і доповнень до законодавства України з метою законодавчого врегулювання окремих питань у сфері державних закупівель [2].

Таким чином, слід зазначити, що публічні закупівлі є одним із засобів регулювання закупівлі товарів і послуг різними суб'єктами господарювання, що безпосередньо позитивним чином впливають на розвиток економіки України.

В. Повидиш вважає, що суб'єктами адміністративно-правових відносин у сфері електронних публічних закупівель є суб'єкти публічних закупівель та органи, що здійснюють державне регулювання й контроль у сфері закупівель. У їх контексті слід звернути увагу на статус низки дещо нових суб'єктів правовідносин, передусім операторів авторизованих електронних майданчиків, діяльність яких потребує додаткового законодавчого врегулювання [3].

Дещо погоджуємося з думкою автора, однак, на нашу думку, таке твердження не є повним і потребує дещо ширшого підходу до вищезазначеного поняття.

Що стосується галузевого законодавства, то відповідно до ст. 2 ч.1 Закону України «Про публічні закупівлі» до замовників, які здійснюють закупівлі, належать: 1) органи державної влади (орган законодавчої, органи виконавчої, судової влади) та правоохоронні органи держави, органи влади Автономної Республіки Крим, органи місцевого самоврядування, об'єднання територіальних громад; 2) Пенсійний фонд України, цільові страхові фонди зі страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань, медичного страхування та страхування на випадок безробіття; 3) юридичні особи, які є підприємствами, установами, організаціями та їх об'єднаннями, що забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності однієї з таких ознак: юридична особа є розпорядником, одержувачем бюджетних коштів; органи державної влади чи органи місцевого самоврядування або інші замовники володіють більшістю голосів у вищому органі управління юридичної особи; у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка

акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків; 4) юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в одній або декількох окремих сферах господарювання [5].

Крім того ст. 2 ч. 4 визначає категорії замовників: 1) органи державної влади та органи місцевого самоврядування; 2) органи соціального страхування, зазначені; 3) підприємства, установи, організації; 4) юридичні особи та/або суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність в окремих сферах господарювання [4].

Відповідно до вищезазначеного замовники – це органи державної влади, фізичні та юридичні особи, що здійснюють підприємницьку й іншу господарську діяльність на території України та здійснюють електронні закупівлі товарів, робіт і послуг за допомогою електронної системи публічних закупівель Prozzoro.

Загалом суб'єктів публічних закупівель можна об'єднати в такі групи: 1. Замовники – органи державної влади та правоохоронні органи, органи влади АР Крим та органи місцевого самоврядування; Пенсійний фонд України й органи соціального страхування; юридичні особи, які забезпечують потреби держави або територіальної громади; юридичні особи, які провадять діяльність в окремих сферах господарювання; 2. Учасники – фізичні особи; фізичні особи-підприємці; юридичні особи – резиденти або нерезиденти; об'єднання учасників; 3. Органи контролю – Мінекономіки; Держказначейство; Рахункова палата; Антимонопольний комітет; Офіс фінансового контролю (раніше – Держаудитслужба) [5].

Згідно із Законом № 922 основним критерієм віднесення замовника до тих, хто застосовує процедури публічних закупівель, є покладення на нього обов'язку забезпечення суспільних потреб. Усіх замовників умовно можна розділити на три групи: 1) традиційні «замовники-бюджетники» – органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування, створені відповідно до закону та які фінансуються з державного або місцевих бюджетів, а також юридичні особи – установи, що фінансуються з державного або місцевих бюджетів (заклади охорони

здоров'я, освіти, науки, культури тощо); 2) підприємства – державні або комунальні підприємства та їх об'єднання як юридичні особи, які забезпечують потреби держави або територіальної громади, якщо діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі за наявності однієї з таких ознак [5].

Згідно з вищезазначеним виконавець (постачальник) публічних закупівель здійснює певну дію, виконує завдання, роботу або надає послуги, товари замовнику за певну плату, заздалегідь визначену аукціоном електронної системи публічних закупівель Prozzoro.

Висновок. Логічною є структура правовідносин «замовник – виконавець», проте законодавство не має традиційної дефініції виконавця, тобто протилежної сторони правовідносин публічної закупівлі, що зумовлює потребу в здійсненні власного формулювання поняття та наданні відповідної пропозиції для можливого внесення змін до закону. Розглядаючи етимологію слова «виконавець», стає зрозумілим, що під ним розуміють особу, яка здійснює певну дію, виконує завдання або що-небудь інше. Якщо розглядати сам процес виконання, то це послідовна зміна якогось предмета чи явища, сукупність таких дій, які відбуваються за закономірним порядком і мають за мету досягнення певних результатів, включаючи зміну стану відповідних об'єктів зі сплином часу. У контексті публічних закупівель поняття «переможець процедури закупівлі» вважаємо недоречним, адже переможець – це той, хто здобув перемогу в певній сфері, хто отримав за це передбачений конкурсом приз, трофей, зрештою саме поняття переможця застосовується як категорія осіб у змагальних сферах життєдіяльності громадян. У нашому випадку змагальність як така відсутня, замовник сам обирає із запропонованих варіантів, із ким укласти договір, а від так званого «переможця» не вимагається жодних зусиль для отримання тої самої перемоги, окрім як підготувати відповідний пакет документів. Доречніше було б використати поняття «виконавець», адже це той, хто виконує замовлення та надає пропозицію, що становить предмет закупівлі та за якою замовник звернувся до процедур проведення електронних торгів.

Тому пропонуємо внести зміни до Закону України «Про публічні закупівлі» щодо дефініції протилежної замовникові закупівель сторони – учасника, а саме замінити слово «переможець» на «виконавець» по всьому тексту Закону з урахуванням його відмінюваних форм.

Відповідно до вищезазначеного логічно буде зробити такі висновки: замовник публічних закупівель – це органи державної влади, фізичні та юридичні особи, що здійснюють підприємницьку, іншу господарську діяльність на території України та здійснюють електронні закупівлі товарів, робіт і послуг за допомогою електронної системи публічних закупівель Prozzoro; виконавець (постачальник) публічних закупівель здійснює певну дію, виконує завдання, роботу чи надає послуги, товари замовнику за певну плату, заздалегідь визначену аукціоном електронної системи публічних закупівель Prozzoro.

Список використаних джерел:

1. Шатковський О., Яременко С. Коментарі до законодавства України про публічні закупівлі. Гармонізація системи публічних закупівель в Україні зі стандартами ЄС. Грудень, 2016. 131 с.

2. Юдіцький О. Види та проблеми правового становища суб'єктів державних закупівель. 2012. URL: http://kul.kiev.ua/images/chasop/2012_2/242.pdf

3. Повидиш В. Адміністративно-правові відносини у сфері електронних публічних закупівель. 2018. URL: http://www.nvppp.in.ua/vip/2018/6/tom_2/19.pdf

4. Про публічні закупівлі. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2016. № 9. С. 89. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>

5. Публічні закупівлі: суб'єкти публічних закупівель. 2020. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/situation-doc/SB081524>

УДК 347.97

Андрейчук А. В.

ЗМІСТОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КАДРОВОЇ ТА ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ**SUBSTANTIVE CHARACTERISTICS OF ADMINISTRATIVE AND LEGAL SUPPORT OF PERSONNEL AND EDUCATIONAL WORK IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN UKRAINE**

У статті розкрито змістовні характеристики адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні, особливості здійснення та врегулювання уповноваженими кадровими суб'єктами за допомогою норм адміністративного права через спеціальний механізм конкурсного відбору, кадрово-виховної роботи науково-педагогічних працівників у вищому навчальному закладі, спрямовані на забезпечення навчального процесу студентів, аспірантів і докторантів.

Аналізуючи зміст адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні, зроблено такі висновки: адміністративно-правове забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти – це здійснюваний державою та кадровими суб'єктами вищих навчальних закладів за допомогою правових адміністративних норм, приписів, засобів і заборон процес упорядкування суспільних відносин у сфері надання послуг зі здобуття вищої освіти; до змісту адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти слід віднести: об'єкта адміністративно-правового забезпечення (суспільні відносини у сфері кадрової та виховної діяльності); суб'єкта адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти (кадровий працівник вищого навчального закладу); норми права (норми адміністративного права); адміністративно-правові відносини та їх зміст; гарантії, заходи, засоби, форми та методи адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти.

Ключові слова: виховна робота, вища освіта, вищий навчальний заклад, державний устрій, кадри, кадрова служба, публічна служба.

Andrii Andriievskiy, PhD student of Kyiv University of Intellectual Property and Law, National University «Odesa Law Academy».

The article defines that the concept and content of administrative-legal provision of personnel and educational work in institutions of higher education in Ukraine is implementation and regulation by authorized personnel subjects with the help of administrative law norms through a special mechanism of competitive selection, personnel-educational work of scientific and pedagogical employees in the Higher Educational Institution, designed to ensure the educational process of students, postgraduates and doctoral students in institutions of higher education.

Analyzing the concept and content of the administrative-legal provision of personnel and educational work in institutions of higher education in Ukraine, we reached the following conclusions: - administrative-legal provision of personnel and educational work in institutions of higher education is carried out by the state and personnel subjects of higher educational institutions with the help of legal administrative norms, prescriptions, means and prohibitions of the process of regulating social relations in the field of providing services for obtaining higher education; - the content of administrative-legal provision of personnel and educational work in institutions of higher education should include: object of administrative-legal provision (social relations in the field of personnel and educational activities); subject of administrative and legal provision of personnel and educational work in institutions of higher education (personnel employee of a higher educational institution); legal norms (norms of administrative law); administrative and legal relations and their content; guarantees, measures, means, forms and methods of administrative and legal support of personnel and educational work in institutions of higher education.

Key words: *educational work, higher education, higher educational institution, state system, personnel, personnel service, public service.*

Вступ. Однією з умов вступу України до Європейського Союзу є надання сучасної та ефективної вищої освіти, яка буде спрямована на те, щоб забезпечити громадян та іноземців, які навчаються в нашій державі, фаховою вищою освітою.

Будь-яка система управління залежить від людського чинника та кадрового потенціалу, який забезпечує її життєдіяльність. Тому кадрове забезпечення має досить важливе значення у сфері вищої освіти загалом.

Головним елементом підбору та керування персоналом є кадри, і тому для того щоб налаштувати ефективну працю в окремому вищому навчальному закладі, необхідно насамперед правильно налагодити кадрову роботу, оскільки виконання поставлених перед працівниками принципів, цілей та завдань залежить саме від кожного окремого працівника, який у кінцевому результаті складає злагоджений механізм, що прямо впливає на якість надання освіти в цьому закладі.

Отже, дослідження теми «Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи у закладах вищої освіти в Україні» є безумовно актуальним. Кадрова система управління є основним важелем, за допомогою якого вищі навчальні заклади можуть добирати фаховий персонал для навчання майбутніх висококваліфікованих спеціалістів, а також налагодити якісне та ефективне надання освітніх послуг у нашій державі.

До проблематики визначення поняття та змісту адміністративно-правового забезпечення кадрової й виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні звертав свою увагу В. Ландсман, який визначив, що система кадрових технологій має ґрунтуватися на привабливості та конкурентоспроможності як для працедавця, так і кваліфікованого персоналу. Відсутність ефективних методів оцінювання праці є однією з основних причин їх незацікавленості в результатах власної діяльності, виникнення корупції на різних посадових рівнях. Окрім того до вирішення зазначеної проблематики звертали свою увагу такі вчені-юристи: В.

Авер'янов, О. Антонова, Г. Атаманчук, Н. Гончарук, В. Малиновський, Р. Науменко, Н. Нижник, О. Оболенський, В. Олуйко, Є. Охотський, А. Рачинський, С. Серьогін, А. Сіцинський, І. Сурай, О. Турчинов, С. Хаджирадева, О. Якубовський та ін. Однак вони доторкалася цієї проблематики лише побічно, досліджуючи лише суміжні поняття.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії адміністративного права та чинного законодавства сформулювати поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні.

Результати дослідження. Для того щоб розкрити сутність теми нашого дослідження, нам слід з'ясувати основні терміни цієї проблематики.

Кадрова робота – це діяльність суб'єктів державної кадрової політики, органів управління та кадрових служб підприємств, установ, організацій, спрямована на забезпечення реалізації принципів, цілей і завдань, які визначаються кадровою політикою. Основними функціями єдиної системи кадрової роботи є перш за все аналіз, планування та прогноз кадрів. Головним завданням цієї функції є формування об'єктів і структур управління, розрахунок потреби в кадрах необхідних професій, спеціальностей і кваліфікації, тобто потрібно визначити кількісну та якісну потребу в кадрах на поточний період і перспективу [1].

Крім того, методи управління кадрами підрозділяються на три основні групи: економічні, організаційно-розпорядчі та соціально-психологічні. Організаційно-розпорядчі методи передбачають застосування різних способів впливу на працівників і ґрунтуються на використанні встановлених організаційних зв'язків, правових положень і норм (наприклад, на правилах внутрішнього трудового розпорядку, положеннях про порядок проведення атестації або вивільнення працівників, інструкціях про порядок ведення обліку і зберігання трудових книжок робітників і службовців тощо) [2, с. 6].

Таким чином, організаційно-розпорядчий метод управління кадрами в закладах вищої освіти в Україні є основним, оскільки кадрова робота – одна

з ключових компетенцій публічного адміністрування, що виявляється у процесі пошуку кандидатів та добору працівників, у відносинах між працівниками в колективі, професійному розвитку, у процесі оцінювання ефективності роботи.

Крім того, наприклад, учені І. Гребеньок та І. Бондар вважають, що кадрова політика – це сукупність принципів, методів і форм організаційного механізму з формування, відтворення, розвитку та використання персоналу, створення оптимальних умов праці, її мотивацій та стимулювання [3].

Кадрова політика підприємства – це система принципів, ідей, вимог, що визначають основні напрямки, форми і методи роботи з персоналом. Кадрова політика розробляється власниками підприємства, керівництвом, кадровою службою і визначає генеральний напрямок та основи роботи з кадрами, загальні і специфічні вимоги до них. Основною метою кадрової політики є своєчасне забезпечення оптимального балансу процесів комплектування, збереження персоналу, його розвитку відповідно до потреб підприємства, вимог чинного законодавства та стану ринку праці [4].

Виховання (виховна робота) – це цілеспрямований процес свідомого розвитку людини, метою якого є формування морально-духовної, життєво компетентної особистості, яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал. Мета виховної роботи: формування та розвиток національної свідомості громадянина, свідоме ставлення до обов'язків людей; формування та розвиток інтелектуальних здібностей, моральних та естетичних цінностей; виховання духовної, розумової та мовної культури громадянина; забезпечення фізичного розвитку, охорони та збереження життя і здоров'я; створення умов для розвитку творчих та інтелектуальних обдаровань громадян [5].

Таким чином, метою кадрової та виховної роботи у вищому навчальному закладі є підбір та виховання працівників закладів освіти, що полягає у формуванні в них розумних, порядних, свідомих, цілеспрямованих особистостей, що злагоджено працюють у команді та виконують основне завдання – надання якісних освітніх послуг.

Ще одним поняттям, яке безпосередньо стосується нашого дослідження, є вищий навчальний заклад (ВНЗ, виш) – освітній, освітньо-науковий заклад, який заснований і діє відповідно до законодавства про освіту, має один із чотирьох рівнів акредитації, реалізує відповідно до наданої ліцензії освітньо-професійні програми вищої освіти за певними освітніми та освітньо-кваліфікаційними рівнями, забезпечує навчання, виховання та професійну підготовку осіб відповідно до їх покликання, інтересів, здібностей та нормативних вимог у галузі вищої освіти, а також здійснює наукову та науково-технічну діяльність [6].

Кожен авторитетний вищий навчальний заклад в Україні приділяє значну увагу кадровому забезпеченню. Так, підбір педагогічних кадрів у закладах такого типу здійснюється згідно з Конституцією України, Кодексом законів про працю, нормативними та розпорядчими документами Міністерства освіти і науки України. Система роботи щодо підбору та використання педагогічних кадрів спрямована на покращення якісного складу педагогічного колективу. Комплектація викладацькими кадрами здійснюється шляхом конкурсного відбору з осіб, які мають відповідну освіту, створення умов для професійного зростання, підвищення ділової компетенції та кваліфікації [7].

Для забезпечення навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі сформовано досвідчений педагогічний колектив, здатний забезпечувати якісну підготовку висококваліфікованих спеціалістів. Адміністрація вищого навчального закладу має кожного навчального року аналізувати кадрове забезпечення всіх спеціальностей, планувати поповнення його новими кадрами та вести підбір викладачів для професійного й практичного навчання серед випускників. Підвищення ефективності традиційних видів навчальних занять, упровадження нових активних форм навчання є основними напрямками в роботі викладачів з удосконалення якості викладання. Єдність навчального та виховного процесу – невід’ємний, пріоритетний принцип у діяльності педагогічного колективу. Викладачі вищого навчального закладу мають майстерно та

повно використовувати всі можливості педагогічної взаємодії, щоб озброїти студентів глибокими знаннями, роблять вагомий внесок у формування їхнього світогляду, моральних принципів і норм поведінки [7].

Згідно з вищезазначеним кадрова політика у вищому навчальному закладі має бути спрямована на підвищення ефективності надання якісних освітніх послуг у нашій державі.

Ще однією негативною рисою, яку слід уникати в кадровій політиці, є наявність так званих кадрових хвиль. Так, О. Пархоменко-Куцевіл, досліджуючи історичний контекст кадрового забезпечення зазначає, що розгортання кадрових революцій, кадрових хвиль, кадрових чисток дає підстави зазначити таке: 1. Кадрові чистки зумовлюють кадрові хвилі, масові кадрові чистки можуть зумовити кадрові революції. 2. Кадрові революції пов'язані з докорінними змінами в системі управління державою, зміною правлячої еліти. 3. Функції державних посад постійно ускладнюються, вони тісно пов'язані з формою правління в державі, особистістю керівника держави та етапом розвитку державотворення. Певна система державних посад існує лише в певному середовищі і не може існувати без суттєвої модернізації в іншому середовищі. 4. Ключові державні посади в державі (установі, закладі) обіймають особи з оточення керівника держави (установи, закладу). 5. Скорочення штату службовців призводить до збільшення чисельності державних службовців. Історію розвитку кадрів системи публічного управління слід розглядати з погляду розгортання: кадрових революцій; кадрових хвиль; кадрових чисток [8].

Кадри публічного управління формуються хвилеподібно: час від часу на публічну службу приходили нові постаті, які не мали стосунку до управління (військові, вчителі, агрономи). Це пов'язано передусім зі змінами, які відбуваються як усередині країни, так і ззовні (війни, глобальні катаклізми, революції). Під час таких перетворень змінюється й управлінська верхівка, вона наповнюється новими кадрами, новою ідеологічною спрямованістю, інноваційними стилями управління. Часто такі зміни супроводжуються потрясіннями, тобто змінюється вся правляча

еліта, трансформуються форми правління в країні. Тоді виникають кадрові революції, руйнуючи чинну систему формування кадрів публічного управління. Під час таких процесів відбуваються кадрові чистки. Запровадження такої методології вивчення розвитку кадрів системи публічного управління надасть можливість прогнозувати можливі наслідки формування кадрів, їх якість, професійний склад тощо [5].

Отже, для уникнення кадрових революцій слід удосконалювати чинне адміністративне законодавство в цій сфері, а також проводити ретельний відбір суб'єктів кадрової еліти та не допускати потрапляння до неї недоброчесних суб'єктів.

Що стосується останніх нормативних змін у кадровій політиці, то загалом в останні роки значно оновилися й поповнилися нормативно-правова база функціонування, підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів вищої школи. Було ухвалено закони «Про освіту» та «Про вищу освіту», 2005 року підписано Болонську декларацію про входження України в Європейський освітній та науковий простір, яка ставить складні завдання перед ВНЗ України щодо реструктуризації навчального процесу, зменшення навантаження на професорсько-викладацький персонал і вивільнення часу на наукову діяльність у вишах. Це створює певні передумови і можливості для її прогресивного розвитку. Поглиблення процесів диференціації та інтеграції наукового знання вимагає від керівництва ВНЗ більш дієвого впливу на якість управління науковою роботою. Глобальні проблеми сучасності та їх розв'язання передбачають якісні зміни у свідомості людини, які не можливі без підвищення якості освітніх послуг і ефективності управління ВНЗ [4].

Сучасна ситуація в українській вищій освіті характеризується розривом між соціальним та економічним становищем: люди з високим соціальним статусом перебувають на низькому ступені економічного добробуту. Кризові явища відбиваються також і на кадровій ситуації у вищій школі. Значну втрату завдано кадровому потенціалу вишів у результаті масового відтоку молодих і перспективних фахівців в інші сфери,

загального старіння кадрового складу, розпаду багатьох наукових шкіл і різкого падіння престижу працівників вишу. Хоча загалом кадрове забезпечення ВНЗ науково-педагогічними кадрами з науковими ступенями і вченими званнями має позитивну динаміку. У такій ситуації особливу роль має відігравати управління персоналом, або кадрова політика, орієнтована на максимально ефективне використання трудового потенціалу співробітників та мотивація професійної діяльності. Ці складові можна розглядати як ідеологію керівництва – на рівні усвідомлення значущості задоволення потреб працівників у самореалізації та творчій праці і як інструменти у руках керівника – на рівні володіння технологіями мотивування і стимулювання персоналу. Створення нової управлінської культури на основі управління мотивацією дозволяє досягти ефективних результатів у діяльності вищої школи через підвищення трудової активності працівників і подолання кризових явищ [4].

Висновки. Таким чином, кадрові працівники вищих навчальних закладів та їх керівництво мусять повністю забезпечувати навчально-виховний і кадровий процес закладу, в якому вони працюють, і вдосконалювати систему роботи щодо добору та використання педагогічних кадрів, спрямовану на покращення якісного складу педагогічного колективу.

Аналізуючи поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні, ми дійшли таких висновків: адміністративно-правове забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти – це здійснюване державою та кадровими суб'єктами вищих навчальних закладів за допомогою правових адміністративних норм, приписів, засобів та заборон упорядкування суспільних відносин у сфері надання послуг зі здобуття вищої освіти; до змісту адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти слід віднести: 1) об'єкт адміністративно-правового забезпечення (суспільні відносини у сфері кадрової та виховної діяльності); 2) суб'єкт адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної

роботи в закладах вищої освіти (кадровий працівник вищого навчального закладу); 3) норми права (норми адміністративного права); 4) адміністративно-правові відносини та їх зміст; 5) гарантії, заходи, засоби, форми й методи адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти.

Отже, змістом адміністративно-правового забезпечення кадрової та виховної роботи в закладах вищої освіти в Україні є здійснення та врегулювання уповноваженими кадровими суб'єктами за допомогою норм адміністративного права через спеціальний механізм конкурсного відбору кадрово-виховної роботи науково-педагогічних працівників у вищому навчальному закладі, що має забезпечити навчальний процес студентів, аспірантів і докторантів.

Список використаних джерел:

1. Організація кадрової роботи. Методична книга. Тернопіль 2013.
URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/retrieve/17879/>
2. Шевченко А. Закордонний досвід адміністрування кадрової роботи в судах. «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід»: матеріали III Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Тернопіль, 20-21 квітня 2018 р.). Тернопіль, Економічна думка. 2018. С. 109-111.
3. Гребеньок І., Бондар І. Кадрова політика підприємства в сучасних умовах та методологічні засади її формування. *Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Економіка. Управління трудовими ресурсами.* 2009. URL: http://www.rusnauka.com/16_NPRT_2009/Economics/47577.doc.htm
4. Управління персоналом у наукових організаціях на прикладі ВУЗу або інших наукових закладів. *Знання.* 2020. URL: <http://referat-ok.com.ua/work/upravlinnja-personalom-u-naukovih-org/>
5. Виховна робота. Приватний заклад загальної середньої освіти I-III ступенів «Лінгвістична гімназія». *Виховна робота.* 2020. URL: http://lgymnasium.kiev.ua/ua/vihovna_robota.html

6. Вищий навчальний заклад. Електронна енциклопедія Львівської політехніки. 2020. URL:

http://wiki.lp.edu.ua/wiki/%D0%92%D0%B8%D1%89%D0%B8%D0%B9_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4

7. Кадрове забезпечення навчально-виховного процесу. Сумський національний аграрний університет. 2020. URL:

http://hkbad.com.ua/uploads/Ustan_d_ty/%D0%9A%D0%B0%D0%B4%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D0%B7%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf

8. Пархоменко-Куцевіл О. Кадрове забезпечення системи публічного управління: історичний контекст. *Державна служба*. 2018. URL:

[http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_02\(37\)/20.pdf](http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2018/2018_02(37)/20.pdf)

УДК 342.951

Балан Б. М.

**КЛАСИЧНІ ІНСТРУМЕНТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ
ВИКОРИСТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ**

**CLASSICAL TOOLS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF THE USE OF THE
ENGLISH LANGUAGE IN UKRAINE**

У статті розкрито класичні інструменти публічного адміністрування використання англійської мови в Україні. Узагальнено, що це методи заохочення, переконання та примусу, які використовуються суб'єктами публічної адміністрації та суб'єктами громадянського суспільства як засоби, інструменти публічного адміністрування з метою стимулювання, розвитку, покращення рівня знань англійської мови для широкого кола громадян України – як мови міжнародного спілкування, як інструменту народної демократії – щодо повноцінного входження української нації в західний світ Європейського Союзу та НАТО. Зроблено висновки, що заохочення – це метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, науковців та інших осіб, які показують високий рівень знань з англійської мови та організують її ефективне вивчення. Переконання – це метод адміністративного права, який полягає в доведенні до широкого загалу громадян України суб'єктами публічної адміністрації та суб'єктами громадянського суспільства доцільності, правильності, необхідності свідомо вивчати та використовувати англійську мову в Україні.

Ключові слова: адміністративний примус, англійська мова, громадянське суспільство, заохочення, переконання, інструменти публічного адміністрування, міжнародне спілкування, українська мова.

The article reveals the classic tools of public administration of the use of the English language in Ukraine. It is summarized that these are methods of encouragement, persuasion and coercion used by subjects of public administration and subjects of civil society, as means, tools of public

administration, with the aim of stimulating, developing, improving the level of knowledge of the English language for a wide range of citizens of Ukraine, as an international language communication as a tool of people's democracy regarding the full entry of the Ukrainian nation into the Western family of the European Union and NATO. It was concluded that encouragement is a method of administrative law, which consists in public recognition of the merits of education seekers, scientific and pedagogical workers, scientists and other persons who show a high level of knowledge of the English language and organize its effective study. Persuasion is a method of administrative law, which consists in bringing to the general public of citizens of Ukraine by subjects of public administration and subjects of civil society the expediency, correctness, necessity of knowingly learning and using the English language in Ukraine.

***Keywords:** administrative coercion, belief, civil society, English language, international communication, promotion, tools of public administration, Ukrainian language*

Вступ. Український народ живе в глобалізованому світі та прагне увійти до європейського світу. Щоб забезпечити цей поступальний рух, необхідні зусилля всього суспільства – як вищого політичного керівництва держави, дипломатів, громадських активістів, так і більшості громадян. Відповідно гостро постає проблема спілкування громадян України зі своїми зарубіжними партнерами, знайомими, друзями. Міжнародна спільнота на цю проблему дала відповідь: мовою міжнародного спілкування є англійська. Проте більшість громадян України не володіють англійською мовою на рівні, достатньому для вільного спілкування.

Цей виклик вимагає комплексного вирішення. Зокрема тут неможливо обійтися без засобів публічного адміністрування використання англійської мови в Україні як мови міжнародного спілкування. У теорії та практиці публічного адміністрування існують певні «вічні» засоби впливу адміністративних органів на об'єкти публічного управління. До таких

способів впливу на психіку й поведінку людей належать методи заохочення, переконання та примусу.

Людство їх використовувало здавна, ще до державно-правової дійсності та в стародавніх деспотичних й античних державах. Свого розквіту вони досягли в період середньовікового абсолютизму, що формалізовано в теорії, пам'ятках законодавства та прикладах правозастосування поліцейського права. Не зникли методи переконання, заохочення й примусу в системі права демократичних, правових держав. Хоча з головних способів державного управління їх значення звелось до одного з інструментів публічного адміністрування. Така живучість цих інститутів адміністративного права полягає в тому, що вони є природними. Тобто існують об'єктивно та мають своїм підґрунтям фізіологічну, психічну, соціальну та правову природу людини.

В умовах сьогодення класичні для адміністративного права методи заохочення, переконання та примусу вимагають переосмислення для вирішення проблеми публічного адміністрування використання англійської мови в Україні.

До проблеми публічного адміністрування публічного використання англійської мови звертали увагу вчені-правники Ю. Богатирец, В. Галуцько, В. Данілов, П. Діхтієвський, О. Єщук, Т. Коломоєць, О. Колюшова, О. Костенко, О. Кузьменко, П. Лютіков, О. Мажник, Р. Мельник, С. Монсьонз, С. Стеценко, С. Сливка, О. Ястремська та ін. Проте вони питання аналізованої нами проблематики безпосередньо не аналізували, а звертали свої зусилля на вирішення найбільш загальних, спеціальних чи суміжних викликів.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому, щоб на основі аналізу теорії адміністративного права, чинного законодавства та практики діяльності адміністративних органів розкрити зміст класичних засобів адміністративного права – методів заохочення, переконання та примусу.

Результати дослідження. Сутність заохочення полягає в тому, що воно стимулює учасників адміністративно-правових відносин на належну

поведінку. Заохочення призначено для стимулювання активної діяльності суб'єктів адміністративного права, формування правомірної поведінки, зміцнення засад справедливості та дисципліни в адміністративно-правовому регулюванні. Підставами для заохочення є зазначені в нормах права дії, поведінка, які стимулюються державою з метою досягнення конкретних успіхів в економічній, соціально-культурній, оборонній та інших сферах життєдіяльності. Заохочення сприяє успіху не тільки тих, до кого його застосовано, а й разом із тим має велике стимулювальне значення для інших осіб, спонукає їх до добросовісного ставлення до публічних обов'язків, сприяє розвитку правосвідомості громадян.

Зміст заохочення складають заходи морального (подяка, почесна грамота, медаль, орден та ін.), матеріального (премія, цінний подарунок тощо) і морально-матеріального (почесні звання, почесні премії тощо) характеру [1]. Так, 2014 року у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності відбулося нагородження переможців X Конкурсу перекладачів серед старшокласників «Львів європейський». Конкурс проводиться кожного року перекладацькою компанією «Лінгвістичний центр» спільно з кафедрою перекладознавства та контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка і кафедрою іноземних мов та технічного перекладу (ІМтаТП) Львівського державного університету безпеки життєдіяльності. У конкурсі взяли участь 245 учнів, серед яких 174 були допущені до його фінальної частини, а саме учні 47 шкіл Волинської, Львівської та Тернопільської областей. Переможцем конкурсу в номінації «Англійська мова» стала А. Свередюк (ЛССЗШ № 93) [2].

Отже, заохочення – це метод адміністративного права, який полягає в публічному визнанні заслуг здобувачів освіти, науково-педагогічних працівників, науковців та інших осіб, які показують високий рівень знань з англійської мови та організують її ефективне вивчення.

За допомогою заходів переконання стимулюється належна поведінка учасників адміністративно-правових відносин. Переконання виявляється у

використанні різних роз'яснювальних, виховних, організаційних заходів для формування волі суб'єктів адміністративного права або її корекції. Тим самим особи добровільно дотримуються правових норм. Переконавання – це процес послідовно здійснюваних дій, який включає такі елементи: оволодіння увагою, вплив на свідомість управління емоціями формування інтересу. До первинних її засобів належать навчання, агітація, роз'яснення, обмін досвідом [3].

Слушним прикладом переконання українців використовувати й вивчати англійську мову є стаття Т. Кузько, наукового співробітника Центру трансатлантичних відносин Школи фундаментальних міжнародних досліджень при Університеті Джонса Гопкінса. Він переконує українську націю, що англійську зазвичай називають «світовою мовою», і вона є мовою, яку найчастіше вивчають у школах як другу в усіх куточках світу. Вона, за міжнародними договорами, є офіційною мовою для комунікації в повітряній та морській сферах. Англійська є офіційною мовою Організації Об'єднаних Націй та багатьох інших міжнародних організацій, включаючи Міжнародний Олімпійський Комітет. На сьогодні англійська мова домінує у Великій Британії, Канаді, Австралії, Новій Зеландії, на Карибах та в США (де вона має офіційний статус у 30 штатах). У деяких країнах англійська є офіційною мовою – у постколоніальних країнах Африки, Індії, Пакистані, Бангладеш, на Мальті, Філіппінах, Папуа Новій Гвінеї, Сінгапурі, Бахреїні, Брунеї, Об'єднаних Арабських Еміратах, Малайзії, Шрі-Ланці. Вона також є однією з 11 офіційних мов у Південноафриканській республіці та має напівофіційний статус у Ізраїлі. У країнах Євросоюзу англійську мову найчастіше вивчають як іноземну (близько 89% школярів), і далеко позаду залишаються мови французька (32%), німецька (18%) та іспанська (8%). Оцінка поширеності іноземних мов серед європейців є такою: 68% – англійська, 25% – французька, 22% – німецька та 16% – іспанська. З неангломовних країн Євросоюзу про спроможність спілкуватися англійською свідчить високий відсоток її носіїв у таких країнах, як Нідерланди (87%), Швеція (85%), Данія (83%), Люксембург (66%),

Фінляндія (60%), Словенія (56%), Австрія (53%), Бельгія (52%) та Німеччина (51%). У Норвегії та Ісландії також значна частина мешканців можуть говорити англійською. Англійську зазвичай найчастіше використовують як мову науки. Індекс наукового цитування (Science Citation Index) свідчить, що 95% його статей написані англійською, хоча тільки половина з них належить авторам з англomовних країн [4].

Прикладом переконання у сфері публічного адміністрування використання англійської мови в Україні було звернення Президента України про потребу вивчення англійської мови, щоб Україна була відкрита для сучасного світу, і сучасний світ – для України. Виходячи з цього всім українцям потрібно володіти мовою глобального спілкування – англійською [5].

Отже, переконання в цій сфері – це метод адміністративного права, який полягає в доведенні до широкого загалу громадян України суб'єктами публічної адміністрації та суб'єктами громадянського суспільства доцільності, правильності, потреби свідомо вивчати та використовувати англійську мову в Україні.

Адміністративний примус – це визначені нормами адміністративного права заходи фізичного або психологічного впливу публічної адміністрації на фізичних та юридичних осіб – у вигляді особистих, майнових, організаційних обмежень їх прав, свобод та інтересів – у випадках вчинення цими особами протиправних діянь або в умовах надзвичайних обставин, з метою попередження та припинення протиправних діянь, забезпечення провадження в справах про правопорушення, притягнення винних осіб до відповідальності, попередження та локалізації наслідків надзвичайних ситуацій. Відповідно до свого призначення заходи адміністративного примусу поділяються на три основні групи: адміністративно-запобіжні; заходи адміністративного припинення; адміністративні стягнення [1].

Адміністративно-запобіжні заходи є діями й операціями повноважних органів держави (її представників) та органів місцевого самоврядування. Адміністративно-запобіжні заходи можуть мати як примусовий, так і

непримусовий характер. Сучасний розвиток теорії адміністративного права доводить, що адміністративне право і його норми є не тільки засобом пригнічення і примусу, але і засобом захисту прав, свобод і законних інтересів громадян; координації різних суспільних інтересів, засобом соціального компромісу. Адміністративно-запобіжні заходи застосовуються представниками органів виконавчої влади, іншими органами державного управління, органами місцевого самоврядування, а також представниками громадських формувань. Адміністративно-запобіжні заходи застосовуються з метою попередження правопорушень, об'єктивно-протиправних діянь, недопущення їх негативних наслідків, а також запобігання настанню обставин, що загрожують безпеці особи або нормальній діяльності державних органів і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і об'єднань громадян. Філософська категорія мети означає передбачення в свідомості результату, на досягнення якого спрямовані дії. Звідси під метою адміністративно-запобіжних заходів у найзагальнішому вигляді слід розуміти ті кінцеві результати, які держава прагне досягти за допомогою їх застосування. Адміністративно-запобіжні заходи застосовуються за наявності підстав, визначених у законі. Застосування адміністративно-запобіжних заходів здійснюється в певному, передбаченому адміністративним законодавством, процесуальному порядку [6]

Наприклад, авіаційний диспетчер і пілот, що здійснює міжнародні рейси, мають володіти англійською мовою на високому рівні, щоб забезпечувати безпеку польоту. Рівень володіння англійською мовою визначається нормативними документами ІКАО 9835 Керівництва з упровадження мовних вимог. Цей рівень відомий як 4 робочий рівень. Для перевірки та підтвердження рівня володіння англійською мовою авіаперсонал періодично проходить тестування в компаніях, що мають ліцензію на проведення такого тестування та отримують сертифікат про підтвердження рівня володіння англійською мовою. Для визначення рівня

володіння англійською мовою рейтери використовують дескриптори за шкалою ІКАО [7].

Отже, регулярне тестування та підтвердження належних знань з англійської мови є своєрідним адміністративно-запобіжним заходом в авіаційній галузі України щодо забезпечення безпеки міжнародних перевезень пасажирів і вантажів.

Заходи адміністративного припинення – це примусове припинення протиправних дій, що мають ознаки адміністративної провини, спрямоване на недопущення негативних наслідків і забезпечення застосування до винної особи адміністративного стягнення, а у виняткових випадках – і карного покарання. Ці заходи умовно можна розділити на дві групи – загального й спеціального призначення. Учені в галузі адміністративного права до заходів адміністративного припинення загального призначення відносять заходи, які застосовуються багатьма суб'єктами в повсякденному житті самостійні (оперативні) заходи адміністративного припинення, застосування яких забезпечує оперативне вирішення поставлених завдань [8]. Навести приклад щодо застосування адміністративна попереджених заходів в аналізованій нами сфері безпосередньо ми не можемо. Однак є приклади захисту публічного використання української мови суб'єктами владних повноважень, оскільки ми розглядаємо проблему використання англійської мови не саму по собі, а в контексті безпосереднього зв'язку із правовим статусом української мови як державної. Відповідно наведемо приклад, коли у Верховній Раді України народному депутату не дозволили виступати на пленарному засіданні недержавною мовою [9].

Також ми не знайшли прикладів використання адміністративних санкцій у сфері використання англійської мови в Україні. Тому скористаємося аналогією щодо забезпечення функціонування української мови як державної. Так, за порушення вимог Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» щодо застосування державної мови під час засідань, заходів, зустрічей і робочого спілкування, в актах, діловодстві та документообігу в органах державної

влади, органах влади Автономної Республіки Крим й органах місцевого самоврядування, на державних і комунальних підприємствах, в установах та організаціях, інших суб'єктах господарювання державної та комунальної форм власності, у судочинстві та діловодстві в судах України, в органах правопорядку, розвідувальних органах, державних органах спеціального призначення із правоохоронними функціями, на державному кордоні України, у процесі виборів та референдумів, у міжнародних договорах України – може зумовити накладення адміністративної санкції у формі штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або попередження, якщо порушення вчинено вперше [10].

Висновки. Отже, класичні інструменти публічного адміністрування використання англійської мови в Україні – це методи заохочення, переконання та примусу, які використовуються суб'єктами публічної адміністрації та громадянського суспільства як засоби, інструменти публічного адміністрування з метою стимулювання, розвитку, покращення рівня знань англійської мови для широкого кола громадян України, як мови міжнародного спілкування, як інструменту народної демократії щодо повноцінної входження української нації в Європейський Союз і НАТО.

Список використаних джерел

1. Адміністративне право України. Повний курс : підручник / Галунько В., Діхтєвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 520 с

2. В університеті привітали переможців X Конкурсу перекладачів серед старшокласників. *Львівський державний університет безпеки життєдіяльності*. 2014. <https://ldubgd.edu.ua/>

3. Галунько В., Курило В., Короєд С. та ін. Адміністративне право України. Т.1. Загальне адміністративне право. Херсон: Грінь Д.С., 2015. 272 с.

4. Кузьо Т. Давай англійську – не російську – як другу державну мову в Україні! *Українська правда*. 2015. <https://blogs.pravda.com.ua/authors/kuzyo/4ac49507980b3/>

5. Володіння англійською мовою відкриває новий світ українцям. *Харківська обласна військова адміністрація*. 2016.

<https://kharkivoda.gov.ua/news/84228>

6. Ярмакі Х. Адміністративно-запобіжні заходи, що застосовуються міліцією в процесі здійснення адміністративного нагляду. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2006. Вип. 34. С. 152-159.

7. Немлій Л. Особливості навчання обідційної англійської мови у вищому навчальному закладі. *Національний авіаційний університет*. 2016. https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/55837/3/%D0%9D%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%96%D0%B9_%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB_%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.pdf

8. Мороз Т. Підстави застосування адміністративного примусу. *Національна академія внутрішніх справ*. 2019. http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/8345/1/%D0%A0%D0%9E%D0%9B%D0%AC%20%D0%9F%D0%A0%D0%90%D0%92%D0%9E%D0%9E%D0%A5%D0%9E%D0%A0%D0%9E%D0%9D%D0%9D%D0%98%D0%A5%20%20%D0%A7%201_p152-156.pdf

9. У Верховній Раді нардепа змусили говорити українською мовою. *Дуввс*. 2017. <https://dyvys.info/2017/11/15/u-verhovnij-radi-nardepa-zmusyly-govoryty-ukrayinskoyu-movoyu-video/>

10. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України 25 квітня 2019 р. № 2704-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 21. Ст.81.

УДК 351.746.2

Полковніков В. Г.

**СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ
СЛІДЧОГО В УКРАЇНІ**

**ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE LEGAL STATUS OF AN
INVESTIGATOR IN UKRAINE**

У статті виявлено та узагальнено сутнісну характеристику правового статусу слідчого в Україні. Доведено, що він перебуває на службі в правоохоронних органах, які є органами виконавчої влади або спеціальними правоохоронними органами. Однак, із погляду кримінального процесу, займає своє невід'ємне місце в системі судової влади стосовно здійснення досудового розслідування, яке потребує значної кваліфікованої процесуальної діяльності. Центральним інститутом правового статусу слідчого є його процесуальна компетенція, яка має чітко визначені процесуальним законодавством обов'язки і права. Процесуальний статус слідчого доповнюється адміністративно-правовим, адже слідчі працюють безпосередньо в органах виконавчої влади чи спеціальних правоохоронних органах. Правосуддя й досудове розслідування мають певні спільні риси. Вони пов'язані єдиною процесуальною нормативною базою та здійснюються на спільних засадах, здійснюються послідовно та незалежно одне від одного. У більшості випадків правосуддя є органічним продовженням досудового розслідування, а загальною їх функцією є інститут доказового права. Об'єктивно існує низка відмінних рис у сутності правового статусу судді й слідчого.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, досудове розслідування, кримінальний процес, органи виконавчої влади, правовий статус, правосуддя, процесуальний статус, слідчий, спеціальні правоохоронні органи.

Essential characteristics of the legal status of the investigator in Ukraine

The article reveals and summarizes the essential characteristics of the legal status of the investigator in Ukraine. It has been proven that he was on duty in law enforcement agencies, which are executive authorities or special law enforcement agencies. However, from the point of view of the criminal process, it occupies an integral place in the system of judicial power in relation to the implementation of a pre-trial investigation, which requires a significant amount of highly qualified procedural activity. The central institution of the investigator's legal status is his procedural competence, which has duties and rights clearly defined by procedural legislation. The procedural status of the investigator is supplemented by administrative and legal status. Since, investigators work directly in the bodies of the executive power, or special law enforcement agencies. Justice and pre-trial investigation have certain common features. They are connected by a single procedural regulatory framework and are carried out

on a common basis, in most cases, justice is an organic continuation of the pre-trial investigation. The general function of pretrial investigation and justice is the institution of evidentiary law, which are carried out consistently and independently of each other. Objectively, there are a number of distinctive features in the essence of the legal status of a judge and an investigator.

Keywords: *administrative and legal status, criminal process, essence, executive authorities, investigator, justice, legal status, pre-trial investigation, procedural status, special law enforcement agencies.*

Вступ. Правовий порядок у державі формується на основі певних інститутів економічного, соціального, фінансового, юридичного та правоохоронного характеру. У двох останніх випадках головне місце відведено судовим і правоохоронним органам.

Судові органи здійснюють правосуддя, правоохоронні – охорону права шляхом захисту суспільного устрою держави, прав і законних інтересів громадян, підприємств, організацій, установ, суб'єктів усіх форм власності, суверенітету й територіальної цілісності України [1].

У галузі кримінального процесу між судовими та правоохоронними органами виникає тісний послідовний зв'язок, адже практично всі кримінальні провадження розглядаються в судах після проходження процедури досудового розслідування. Відповідно забезпечення всієї системи кримінального судочинства не можливе без провідного владного суб'єкта в цій сфері – слідчого, на якого й покладається безпосереднє здійснення досудового розслідування.

Правовий статус слідчого є складним. У ньому переплітаються норми кримінального процесу, адміністративного та деяких інших галузей права. Від його правильного доктринального визначення та законодавчого закріплення значною мірою залежать якість і своєчасність функціонування всієї системи досудового слідства та кримінального судочинства.

Аналізу внутрішніх складних, у багатьох випадках – суперечливих, засадничих чинників правового статусу слідчого присвячено цю статтю.

До наукової проблеми правового статусу слідчого привертали свою увагу вчені-правники В. Бачинін, І. Басиста, Ю. Белоусов, Д. Бялковський, В. Галаган, В. Галуцько, В. Журавський, О. Литвинчук, І. Єрьоменко, О. Зайцев, І. Зіньковський, О. Кіпер, О. Кінаш, Б. Коваленко, М. Копетюк, В. Кушнерьов, М. Панов, С. Пшенічко, М. Новікова, О. Олішевський, С. Охріменко, І. Савляк, Ю. Скрипіна, С. Сорока, М. Смирнов, Б. Теплицький, А. Туманянц, М. Цуцкірідзе, А. Чичиркін, С. Шаренко, Л. Яворська, Д. Ягунов, та ін. Проте безпосередньо зазначені вчені до проблем сутності та видів правового статусу слідчого в Україні не звертались.

Постановка завдання. Мета статті полягає в тому щоб на основі філософії права, теорії кримінального процесу, теорії права, теорії адміністративного права та чинного законодавства виявити й узагальнити сутнісні характеристики правового статусу слідчого в Україні.

Результати дослідження. Згідно з положеннями філософії права, коли особа здійснює правопорушення, то в найбільш широкому розумінні її поведінка є неправою. На думку Г. Гегеля, скасуванням неправа є вимога звільнитися від суб'єктивного інтересу та форми, а також від випадкової сили, відповідно застосовуючи не помсту, а справедливе покарання [2]. В умовах правової демократичної держави єдиним суб'єктом, який наділений народом компетенцією забезпечити справедливе покарання (зняти з особи неправа), є суддя. У світлі політології суддя – це «золотий ідол», який дотикається до високих філософських ідей. Лише йому надано право вирішувати високі питання справедливості й гуманізму. Суддя – це «напівбог» [3].

Правосуддя є основною кримінально-процесуальною функцією, яку здійснює суд через реалізацію в установленій законом процесуальній формі повноважень щодо з'ясування обставин, які підлягають доказуванню, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, і вирішення кримінального позову з ухваленням законного, обґрунтованого і справедливого судового рішення. Функція правосуддя здійснюється на судових стадіях кримінального провадження, де вирішується питання про обвинувачення, – у підготовчому судовому провадженні, судовому розгляді в першій інстанції, апеляційному та касаційному розгляді та в перегляді судових рішень за нововиявленими обставинами [4].

Класична школа правосуддя перестала мститися і стала карати виходячи із таких засад: злочинець може бути виправлений, а злочинність має бути попереджена. У подальшому замість зазначених вище двох ідей з'явилася нова формула: делінквент має бути ізольований у просторовому та/або соціальному вимірі, а суспільство має бути убезпечене [3].

Традиційні уявлення щодо правосуддя та функцій суду виводять конструкції з «покарання» та «цілей покарання», «забетонувавши» все це з допомогою «засобів виправлення». «Лобове зіткнення» позитивізму та класики не дало перемоги жодній зі сторін. Проте «троянським конем» позитивізму стала зрештою не критика уявлень інституту покарання, цілей покарання та засобів «виправлення», а передусім аналіз сутності правосуддя, який виявив багато вад класичного підходу. Людина, про яку говорили та мріяли класики, – людина раціональна, людина, яка вільно робить свій вибір, використовуючи свій раціоналізм, зникає. На її місці виникають два актори, один із яких – злочинець, що доволі нетривалий час грає свою роль у суді як додаток до злочину, а другий – делінквент, який є об'єктом справжньої, позасудової індивідуалізації, і на якого обрушується вся сила сили каральної влади, за своєю природою – непідконтрольної суду [4]. Відповідно до Конституції України правосуддя здійснюється виключно судами [5].

Проте законність, обґрунтованість і вмотивованість розгляду кримінального провадження в суді та його вирішення потребують великої та кваліфікованої підготовчої роботи. Тому, за законом, переважна більшість кримінальних проваджень мусить проходити стадію досудового розслідування. Успішне виконання завдань стадії досудового розслідування

залежить не тільки від професійної майстерності працівників органів досудового розслідування й оперативних підрозділів, але й законодавчого врегулювання їх діяльності. У свою чергу швидке та якісно проведене досудове розслідування є дійовим засобом у боротьбі зі злочинністю, втіленням у життя принципу невідворотності покарання за вчинене. Адже тільки успішне завершення досудового розслідування є передумовою здійснення правосуддя, реалізації судом своїх виняткових повноважень щодо визнання особи винуватою чи невинуватою та можливості призначення їй покарання [6].

Згідно з чинним законодавством слідчий – це службова особа органу Національної поліції, органу безпеки, органу Державного бюро розслідувань, органу Бюро економічної безпеки України, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України, уповноважена в межах компетенції, передбаченої Кримінально процесуальним кодексом, здійснювати досудове розслідування кримінальних правопорушень. Досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається від моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, клопотанням про закриття кримінального провадження [7].

Отже, кримінальне правосуддя й досудове розслідування мають багато спільних рис. Вони пов'язані єдиною процесуальною нормативною базою та здійснюються на спільних засадах. Кримінальне правосуддя, з погляду кримінального процесу, є органічним продовженням у більшості випадків досудового розслідування.

Опираючись на наукові погляди Д. Ягунова, можна побудувати алегорію, що слідчий при здійсненні досудового розслідування та суддя повторно при здійсненні правосуддя, працюючи з суб'єктом, який підозрюється у скоєній злочину запитують: «Що за його плечима? Яка дія привела його сюди?» І знайшовши цю дію, міцно її захоплюють з усіма відомими правосудними наслідками. Вони за допомогою «допоміжних акторів» «чаклюють» на кухні арифметичної калькуляції з цілями покарання або виправдання суб'єкта, який підозрюється у скоєнні злочину [3].

Природним є те, що існує суттєва різниця в сутності правового статусу судді, який здійснює судочинство, та слідчого, що здійснює досудове розслідування. Для їх розкриття скористаємося науковими конструкціями Д. Ягунова: суддя, який здійснює правосуддя, перебуває на значно вищому правовому ієрархічному рівні ніж слідчий. Відповідно, здійснюючи процесуальну діяльність зі спільною метою, суддя завжди постає на «олімпі», на «капітанському містку», і доволі рідко спускається до проблем «машинного відділення» – проблем слідчих [3].

Одним із загальних функцій досудового розслідування та правосуддя є інститут доказового права, який полягає в тому, що його норми є центральним інститутом кримінального процесуального права. Від моменту надходження до правоохоронного органу інформації про кримінальне правопорушення й до ухвалення процесуального рішення судом домінує робота з доказами. Функціональне призначення теорії доказів полягає в тому, що на основі вивчення й узагальнення норм доказового права, практики їх застосування можливо виробити наукові пропозиції щодо вдосконалення норм кримінального процесуального законодавства та практики їх застосування [8].

Слідчі мають свої чітко визначені процесуальним законодавством обов'язки і права, які доповнюються правами та обов'язками, що встановлюються нормами адміністративного та службового права. Адже більшість слідчих працюють безпосередньо в органах виконавчої влади або (та) правоохоронних органах і є відповідно за своїм адміністративно-правовим статусом службовими особами або працівниками правоохоронних органів.

Висновки. Усе викладене вище дає можливість сформулювати такі узагальнення щодо сутності правового статусу слідчого:

- із погляду філософії права, метою процесуальної діяльності слідчого є створення умов для судді (суду), щодо зняття неправа з суб'єкта, який підозрюється у скоєнні злочину як вимоги звільнення від суб'єктивного інтересу та форми, застосовуючи справедливе покарання;

- правосуддя здійснюється виключно судами, проте верховенство права, обґрунтованість і вмотивованість розгляду кримінального провадження в суді та його вирішення потребують великої та кваліфікованої підготовчої роботи, більшість якої здійснюють слідчі в процесі досудового розслідування;

- джерельною основою визначення правового статусу слідчого є положення Кримінально-процесуального кодексу України, згідно з яким він є службовою особою певного правоохоронного органу або (та) органу виконавчої влади і здійснює досудове розслідування;

- правосуддя й досудове розслідування мають певні спільні риси, адже пов'язані єдиною процесуальною нормативною базою, здійснюються на спільних засадах, у більшості випадків правосуддя є органічним продовженням досудового розслідування;

- загальною функцією досудового розслідування та правосуддя є інститут доказового права;

- існує низка відмінних рис у сутності правового статусу судді, який здійснює судочинство, та слідчого, який здійснює досудове розслідування.

Отже, сутнісними характеристиками правового статусу слідчого в Україні є те, що, перебуваючи на службі в правоохоронних органах, які є органами виконавчої влади або спеціальними правоохоронними органами, він, із погляду кримінального процесу, займає своє невід'ємне місце в системі судової влади стосовно здійснення досудового розслідування, що потребує значної кваліфікованої процесуальної діяльності. Центральним

інститутом правового статусу слідчого є його процесуальна компетенція, яка має чітко визначені процесуальним законодавством обов'язки і права. Процесуальний статус слідчого доповнюється адміністративно-правовим, адже слідчі працюють безпосередньо в органах виконавчої влади або спеціальних правоохоронних органах, відповідно питання їх внутрішньої організаційної діяльності регулюються нормами адміністративного, зокрема службового, права.

Список використаних джерел:

1. Юзікова Н. С. Судові та правоохоронні органи України: навчальний посібник. Вид. четверте, перероб. і допов. Київ: Істина, 2006. 320 с.
2. Гегель Г. Філософія права. *Філософська спадщина*. 1990. URL: <https://www.marxists.org/russkij/hegel/phil-prava.pdf>
3. Ягунов Д. Делінквент в світлі анатомії кримінального правосуддя (до питання про цілі кримінального покарання). *Актуальні проблеми політики*. 2013. Вип. 48. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/3006/Yagunov.pdf?sequence=1>
4. Сиза Н. Правосуддя як основана кримінально-процесуальна функція. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. URL: http://vkslaw.knu.ua/images/verstka/4_2016_Syza.pdf
5. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141
6. Загальні положення досудового розслідування: лекція. *Національна академія внутрішніх справ*. 2019. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/public_html/lections/lecture9_1.html
7. Кримінальний процесуальний Кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 9-10. № 11-12. № 13. Ст. 88.
8. Сорока С., Римарчук Р. Правова природа кримінально-процесуального доказування. 2017. URL: https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2018/jun/13234/283_1.pdf
9. Галуцько В. Адміністративно-правове забезпечення слідчої діяльності в Україні: автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ. Київ, 2017. 36 с.
10. Литвинчук О. Процесуальний статус слідчого в кримінальному процесі України : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ. Київ, 2007. 20 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Галуцько Валентин Васильович,

доктор юридичних наук, професор

головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права.

Зубов Олександр Сергійович,

кандидат юридичних наук,

здобувач наукового ступеня доктора юридичних наук

Кудін Анелія Андріївна,

аспірантка Національного університету біоресурсів і природокористування

Некрасова Наталія Іванівна,

науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права

Невінговська Юлія Михайлівна,

здобувачка Науково-дослідного інституту публічного права

Шпак Юрій Станіславович,

магістр права, головний спеціаліст відділу здійснення державного контролю за використанням та охороною земель та нагляду у сфері землеустрою Департаменту сертифікації та контролю за використанням та охороною земель Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру

Щавинська Юлія Михайлівна,

здобувачка Науково-дослідного інституту публічного права

Яра Олена Сергіївна,

кандидат юридичних наук, професорка,

докторант Науково-дослідного інституту публічного права

Марчук Володимир Васильович,

заступник директора Чернівецького юридичного інституту НУ «Одеська юридична академія»

Одуха Михайло Васильович,

здобувач Науково-дослідного інституту публічного права

Андрейчук Андрій Васильович

старший інспектор ВК Київського інституту інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»

Балан Богдана Миколаївна,

вчитель української мови та літературі ліцею № 13 м. Івано-Франківськ

Полковніков Василь Григорович,

слідчий слідчого відділу Бориспільського відділу поліції Головного управління Національної поліції в Київській області

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ПРАВА

Випуск 4, 2020

Том 2

Відповідальний за випуск — В. В. Галуцько

Коректор: В. М. Демченко

Комп'ютерне верстання – В. М. Демченко